

קו נטוי 22

מטבח מטבח

כתב עת לספרות ולאמנות
משותף למורים ולסטודנטים
במרכז האקדמי לחינוך וחברה, אורנים

קו נטוי 22

מטבח

כתב עת לספרות ולאמנות
משותף למורים ולסטודנטים
במרכז האקדמי לחינוך וחברה, אורנים

תוכן עניינים

7	פְתַח דְבָר
10	דמוי מזרחי (ציקלופ) אילה ניצב
11	תהילה היא מאכל הפכפך אמילי דיקנסון
12	קוֹנְצֵ'ינְדוֹרְיָה טל פרידמן
13	עידן הסלק עיינה שני
14	טרמפולינה מירב הימן
15	מזנון המזון הבריא מיה אנג'לו
16	פסטרמה אתגר קרת
18	ללא כותרת לי צבר
19	תוספי מזון סבינה מסג
20	בין נְבוֹאָה לְרַבָּה משה ב. יצחקי
21	פְּנִישׁ רָאדוֹ צוֹקוֹלֶסְקוֹ
22	סטודיו מעבדה לי צבר
23	ללא כותרת מיטל סעדון
24	ללא כותרת מיטל סעדון
25	אני ואמא שקד כהן
26	צינור הזנה ליאל עמרן
28	מאחור לירון חנה אוחיון
29	עורבות לירון חנה אוחיון
30	לְחֵם סבינה מסג
31	פְּנִים מאיה פוקס
32	אחרון ודי דניאל וייסרמן
33	שירים שגיא אלנקוה
35	התחלה אלה ברכה-חודפי
36	ניקיון פה דורון וולף
38	גברים מיה אנג'לו
40	בשמן עיינה שני
41	אחות רחמניה מירב הימן
42	חד-פעמי שלומית ויטיס
43	כתמי זיכרון שמש הווארי זועבי
44	ללא כותרת שמש הווארי זועבי
45	דיוקן עצמי בארוחת בוקר משפחתית דנה בומץ
46	מובאות מזון מן היומן של סילביה פלאת
48	בשר ראש ליטל שרוני
49	במחיר של רבע עוף עיינה שני

קו נטוי 22 תשרי תשפ"ד ספטמבר 2023

עורכים: ד"ר יחיל צבן, ד"ר אלה קריגר
עורכים מייסדים: משה ב. יצחקי, עידית לבבי גבאי
עוזרות עריכה: יובל מסאס, שיראל תורג'מן
מערכת: ד"ר איילת אטינגר, ראשת החוג לספרות
עודד הירש, ראש המכון לאמנות
נעה צורן, מנהלת המכון לאמנות
הנהלת אורנים: פרופ' שמעון עמר, נשיא
ד"ר ניר מיכאלי, רקטור
תמר אנגל, מנכ"לית

עריכה לשונית: רות דלויה
הגהה: נילי אלכסנדרוביץ'
ניקוד: אלי אורן
עיצוב גרפי והפקה: עופרי פורטיס, הגר מסר
דפוס: ע.ר. הדפסות בע"מ

כתובת המערכת:
קו נטוי, כתב עת לספרות ולאמנות
המרכז האקדמי לחינוך וחברה, אורנים
דואר טבעון 3600600
מייל ארגוני: kav-natui@oranim.ac.il

97	בסאט-בסאט ג'ומאנה נוג'ידאט
98	נחמה שקד כהן
99	גריסים שקד כהן
100	אמי מגדל אור משה ב. יצחקי
101	שאריות מתן בן כנען
102	ניחוחות גשומים נבות בן דור בוליי
103	מגש 1 שושי חורש
104	מגש 2 שושי חורש
105	שמן יובל מסאס
106	רסיסים מאי לויטה
107	שכבות הבצל רומי הלל
108	לפני ואחרי מאיה גפני
109	הפוגה (ברלין) רינת ביינין מאירי
110	כל אחת צריכה אמא רונית גליק קורצ'ק
111	ארוחת בוקר עודד הירש
112	החמץ דל / על סף המדבור / עם בוא הפברואר חובב רשלבך
115	ללא כותרת עדינה קיי
116	נדוניה עידית לבבי גבאי
117	חפץ חיים עידית לבבי גבאי
119	מגבת מטבח על גשר צר עידית לבבי גבאי
119	שתי מגבות מטבח עידית לבבי גבאי
119	מגבת מטבח ודגל עידית לבבי גבאי
120	ללא כותרת עדינה קיי
121	יונה בבטן הדג עדינה קיי
122	נוביה מן הים לירון חנה אוחיון
123	ללא כותרת לאנה טויל
124	ללא כותרת לאנה טויל
125	ללא כותרת לאנה טויל
125	בחורה של שכבות ליטל שטיינברג
126	* صلاح فائق
127	* סלאח פאיק
128	كارل ماركس في شقتي صلاح فائق
129	קרל מרקס בדייתי סלאח פאיק
131	על השולחן נטע זידל
132	אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה שחר מרקוס
133	חיי המין של השניצל הארץ-ישראלי יחיל צבן
139	הרובה שחר מרקוס
141	לחם תפור עביר פרחאת פרג'
143	רשימת המשתתפים
149	רשימת קישורים

50	לול לי צבר
51	רתיחה 2 שיראל תורג'מן
52	מתכון למטבח איאת אבו שאמיס
53	מדליון אוצר המנורה במטבח שלי לימור כמוס
54	ללא כותרת מיקי צדיק
56	אריה עם זרדי עץ נאהד אבו אלהיג'א חמוזה
57	על הסכין משה ב. יצחקי
58	בוקר אבירו לילו
59	זבת חלב אבירו לילו
60	האורז הפרטי שלי רוני סומק
61	גן-עדן לאורז רוני סומק
62	אמא (סיר אורז) ליאל עמרן
63	דוגן, והטבחים
66	חיק'אט (חביתת ירק פרסית של אמא) עינת סיני פסטרנק
67	זיכרונות רונית גליק קורצ'ק
68	ניקיון פסח קאריין דן
69	נתבצע מורן דעקה
70	אישה מעזה אופה עולא זרעיני
71	אטריות סבינה מסג
72	ארוחה מטפורית מאג'דה חלבי מרעי
74	דיוקן עצמי כפול: ויקרא את-שמים אדם אביטל כהן אהרוני
75	מחווה לשגאל גילי דנון
76	מתודת השולחן יונת ניצן גרין
78	On your Plate #1
79	On your Plate #2
80	הסעודה רויטל רדה
81	מזיקים קסניה כוגן
82	עמי ותמי רומי הלל
83	מנת קרב עודד הירש
84	לאכול, עד שאקיא, עד שאעלם מור גלובין
85	חתונה דליה כספי
86	קרפלק אמנות ברוטב שזיפים עודד הירש
87	בית הבליעה: אדום מירב הימן
88	לאבא איה טומין
89	ללא כותרת דנה לב לבנת
90	הפסקת קפה בשיכון בבלי רפי וייכרט
91	סבאל'ה וסבתאל'ה חיימי פניכל
93	חנק סובחייה חסן קייס
94	قصيدة على رف الشاعر عيد الله الريامي
95	שיר על מדף המשורר עבדאללה א-ריאמי
96	ננה (סיר קובות) ליאל עמרן

פְּתַח דָּבָר

פרקטיקת הבישול היא שרשרת של פעולות שגרתיות, יום-יומיות, תובעניות ומתישות, ואלה בשלב מסוים נעשות אוטומטיות, מובנות מאליהן, סתמיות. חשבו לעצמכן כמה פעמים קצצתן בצל, כמה פעמים תיבלתן את האורז, כמה פעמים סידרתן את העגבניות במקרה, כמה פעמים שטפתן את הסיר, כמה פעמים התכווץ הלב כשראיתן כמה הוצאתן על הקניות בסופר!

הזמן והאנרגיה שמלאכת הבישול תובעת מאיתנו משכיחים עד כמה המטבח הוא מרחב שעמוס יצירתיות, דמיון, רגש וחוכמת חיים. אנשים לא סתם קוצצים בצל, הם קוצצים אותו בסגנון מסוים. לכל בשלנית יש דרך אחרת להכין את האורז, לתבל את האורז, לאהוב את האורז, לכל בשלנית יש תבשיל שנועד לשמח אדם מסוים. יתרה מכך, הבישול וההגשה מעניקים חוויה חושית מורכבת ומערבים היגיון ואסתטיקה. חביתה אחת מצריכה תכנון ותזמון, שלל פעולות ומצרכים. היא טעימה יותר אם היא יוצאת עגולה כלבנה במלואה, ואנו "טועמות" אותה באוזניים (שומעות את רחש הטיגון), ממששות אותה בלשון, נושמות אותה אל הריאות.

המטבח הוא גם מרחב פואטי ואסתטי, המתכוננים הם שירים שמתגשמים, אנו מספרות זו לזו על זיכרון מאכלים ומפנטזות על ארוחות שנכין ונאכל. הידיים המבשלות הן הידיים המסתתות פסיפסים של סלט, מפסלות כדורים פלאיים של קובה, קולעות צמות לחלות ומקפיצות גבוה פטריות. אנחנו מציירות מנות בצלחת. מארגנות יפה צבעים על השולחן ומקטטות את תפוחי האדמה.

המאכלים והתבשילים הם יצירות אמנות משונות. חוויתן וצריכתן כוללת את הריסתן. גבעת האורז נהרסת, הסלט מהקערה מתבלה, נשארות קערות וצלחות מלוכלכות; נדיח אותן עד הארוחה הבאה. מעין שיעור בועיר אנפין על המחזוריות ועל הכורח של הקיום. בתחילת שנות השישים כתב לעצמו הצייר האמריקאי ג'ון ג'ונס את ההוראות הבאות:

Take an object
Do something to it
Do something else to it
" " " " "

[1] הטקסט מנוסח בלשון נקבה, אך מתייחס באופן שווה לכל המגדרים.

[2] Jasper Johns, *Writings, Sketchbook Notes, Interviews* (ed. Kirk Varnedoe), Museum of Modern Art, New York 1996, p. 31.

theatre piece
if horizontal

6' x 10'
120

52
92
44

if vertical

108" x 54"

one thing working one way
another " " another "
one thing working different ways
at different times

TAKE AN OBJECT
DO SOMETHING TO IT
DO SOMETHING ELSE TO IT
" " " " "

TAKE A CANVAS
PUT A MARK ON IT
PUT ANOTHER MARK ON IT
" " " " "

MAKE SOMETHING-
FIND A USE FOR IT
AND/OR
INVENT A FUNCTION
FIND AN OBJECT

משפטים סתומים אלה מהדהדים את שירו של טריסטאן צארה מ-1920 ("כיצד לכתוב שיר דאדאיסטי") ויכולים להתפרש כמו הוראות בישול ועבודה במטבח. כאשר המשוררת סבינה מסג מצהירה בשיר: "אכין רֶטֶב / בְּסִיר הַזְעִיר, / כְּדֵי לְחַזֵּר עַל הַתְּנוּעוֹת / שֶׁל קוֹדְמוֹתֵי" הבישול נהיה מלאכה משותפת של רוחות רפאים נעלמות, שמניעות את ידיה של המבשלת. בעבודותיה של עידית לבבי גבאי מגבת המטבח, שאנו משתמשות בה כלאחר יד, מתגלה כאובייקט רדי־מייד בעל ערך סנטימנטלי. הבד שמטרתו לנקות ולספוג נוזלים נעשה טקסט אסתטי שמזמין להתבונן מחדש במטבח ולחשוב עליו מחדש. באופן דומה, אצל יונת ניצן גרין, ב"מתודת השולחן" אומניות מתכנסות סביב שולחן שעליו בריסטול שחור, גירים, מברשות וצבעים, ועוסקות בטקסט, משוחחות ויוצרות יחד, ואנו מגלות עד כמה הרהיט הפשוט, מרחב לבישול משותף ולארוחה משותפת, הוא גם נקודת מרכז בה מילים וחומרים נפגשים.

כאשר שקד כהן כותבת בשיר "גריסים" "רְצִיתִי מְרֶק שְׁלֵם וְצֹהֵב, סְמִיךְ כְּמוֹ בֵּית", אפשר לטעום כמיהה לנחמה וגעגוע, וקשה שלא לחייך ולהרגיש את האהבה בזמן הכנת סלט סלק בשיר "קונצ'דורה" מאת טל פרידמן: "אֵינְנִי רוֹאֶה אֶבֶל אֲנִי יוֹדֵעַ, / הִיא מְחִיכֶת, יְדִיהָ סֶגְלוֹת". אתגר קרת משתמש בסנדוויץ' פסטרמה כדי להרגיע את בנו בשעת מתקפת טילים, והמאכל הסטנדרטי מתגלה כנבואה קדורנית וכהומור שחור על משפחה ישראלית. מירב הימן "מקפיצה" על טרמפולינה משפחה בזמן ארוחה ומציגה את הכאוס שבתוך השאיפה לאיזון, ואילו במטבח של דנה בומץ מרחף אובייקט ברזל מחליד, שארית מרכב חקלאי, שמכביד על ארוחת הבוקר ומגביל את האם.

עדיין, במחוזות רבים, המטבח הוא מרחב בו מוגדרת ונמדדת נשיות. נשים מכינות לגברים מזון, נשים הן מאכל של גברים כמו בשיר "גברים" של מיה אנג'לו: "יום אֶחָד הֵם יִחְזְקוּ אוֹתָךְ בְּתוֹךְ / כֶּף יָדָם, בְּעֵדֵינוּת, כְּאֵלֹ אֶת / הַבִּיצָה הַטְּרִיהָ הָאֶחְרוֹנָה בְּעוֹלָם". הביצה, הטומנת בחובה פגיעות, נוזליות, קרישה ואת האפשרות לשינוי, מופיעה במיזב של לי צבר. לי יוצקת שעווה ורדרדה אל תוך ביצים שבורות ומסבה את מטבחה הפרטי למעבדה של חומרים, מרחב ביניים של "אלכימיה נשית" אשר מאפשר למעשה האמנות להדהד את התפקידים השונים בחייה. בעבודת הווידאו שלו, דרון וולף מטגן ביצים, פוצע אותן במזלג, חותך, לועס ובולע, שוטף את הפה וחוזר חלילה. קרישת הנוזלים וצליית הבשר הופכות את המטבח לזירה של לכלוך וניקיון, תשוקה וגועל, הזנה ואלומות.

ואכן, המילה "מטבח" צומחת מתוך אלימות. היא נגזרת מטביחה, מהרג בעלי חיים לפני אכילתם. יש במטבח כלי משחית למכביר, סכינים, מזלגות, אש לוחטת. אבל המטבח מציין גם תמורה, היכולת להפוך את הסכין שחותכת בבשר לסכין שקוצצת מלפפון, את האש הבורעת לתבשיל, את המזלג הדוקר למזלג שמזין. במדינת ישראל, "ארץ אוכלת יושביה", שנמצאת תמיד בתוככי קרב סכינים בין אוכלוסיות שונות, שמכורה לשפיכת השמן על המדורה, האמנות מציעה נוכחות אחרת של בישול. בישול שמכיר בייחודיות של מסורות שונות וזהויות שונות, שמכיר בקושי אנושי משותף,

שאפשר למצוא בו, כדברי איאת בן שמיס: "קְעָרָה וּבְרָז / עִם מֵיִם / זוֹרְמִים / שְׂנֵתָן לְשֹׁטֵף אֶת הַשְּׂנָאָה הַצְּבֻעוֹנִית".

על המטבח, כמרחב יצירתי, חלים שינויים מופלגים בשני העשורים האחרונים. נכון, כבר מזמן השתלט המזון הקפוא, המוכן, המוזמן, שחוסך המון אנרגיה וזמן, שמישהו אחר בישל, שיצא מן המפעל, אל המזווים והמקררים. היצירתיות והדמיון, הרגש והחווייה החושית, עברו אל הטלוויזיה והרשתות החברתיות. תוכניות בישול, תחרויות בישול, תוכניות על אנשים שמטיילים ואוכלים ממלאות את המסך, שובות את הלב. אחרי שהשתלטה תעשיית המזון על המטבח, היא כבשה גם את התרבות והפיקה מפעילות הבישול המשפחתית והקהילתית בידור ומוצר צריכה להמונים. פרסומות מייצרות בנו זיכרונות ורגשות, התחרויות מייצרות אלימות ויריבות, המתכונים הטלוויזיוניים והאינסטגרמיים מבטלים את חוש הטעם ואת חוש הריח לטובת תצלומי תקריב. המטבח הפיזי, שבוכים בו מן הבצל, מתעצבנים על האורז, נכווים מהסיר ומחייכים כשהילד אמר שטעים – המטבח הזה נעלם לטובת דימויים נוצצים וריקניים.

קו נטוי 22 מבקש, באמצעות שירים וסיפורים, עבודות וידאו ופרפורמנס, מיצבים ותצלומים, ציורים, הדפסים ופסלים, להקשיב מחדש, לראות מחדש ולהרגיש מחדש את המטבח שנאבד לטובת היום-יום וחרושת הצרכנות. כשיצירות אמנות מילוליות, ויזואליות ופלסטיות פוגשות את המטבח, המזון מפסיק להיות דימוי פשטני שמצווה על צריכה ונהיה מערך מסועף של רגשות, מחשבות, קולות וטעמים.

אלה קריגה, יחיל צבן

אמילי דיקנסון
תהילה היא מאכל הפכפך

תהלה היא מאכל הפכפך
על צלחת מתנוודדת,
ששלקנה ארח
פעם, אך לא
בפעם השניה שנערה.

שפרוריה העורבים חקרו
ובאירוניה קרקרו,
נפנפו מהם
אל אפר ושדה חטים
בעוד גברים נזונים ממנה ומתים.

[תרגום: יחיל צבן]

אילה ניצב
דמוי מזרחי (ציקלופ), 2013
בצק חלה אפוי, 15x30 ס"מ

עיינה שני
עידן הסלק, 2013
שמן על בד, 100×150 ס"מ

טל פרידמן
קונצ'ינדוריה

היא עומדת ליד השיש,
גבה אלי.
פנייה זורחות,
מהתרגשות או
אולי מקרני השמש
החודרות מבעד לחלון.
ראשה נוטה הצדה, מרכז.
אינני רואה אבל אני יודע,
היא מחיכת,
ידיה סגולות,
היא מתאמצת,
לרב אני אחראי על הגרור.
היא לא מתאצט,
מגררת בקצב.
כמה מקסים לראות,
קונצ'ינדוריה מבינה קונצ'ינדוריה.

מיה אנג'לו
מזנון המזון הבריא

נקניק חזיר, ירף של עוף,
אנטרקוט נשגב ורדרד,
צלעות צליות, בשר טחון בכמויות,
לערג תמיד, לערג לעד.

נזיד טלה, ציר בקר,
נקניקיות בלחמניה, תריסר
או כל אתר שבזו מתר
לעשן ולהרבות בשר.

לא נבטי חטה וגבעולי סויה,
לא עוגת פרונית על מצע
של גזר חי ותרה די
(היום, אני רוצה אמצה).

לא ארזו חום סמיה ולא פילאף,
לא קרם פטריתי על קלי,
לא מחית לפת, לא פטרוזיליה מקלפת
(אני חולמת על צלי).

אנשי מזון בריא סביב העולם
צומקים מקנאות ודאגה,
הם מבקשים עצה מחתיכת אצה
(אני בונה על שניצל מטגון).

שלט: "העשון אסור",
אלף קשואים, עלי חרדל,
קיל לא מבשל, גוף נכשל,
גורמים לי לברח וחסל

אל...

[תרגום: יחיל צבן]

מירב הימן
טרמפולינה, 2010
צילום

אתגר קרת פסטרמה

האזעקה תופסת אותנו בכביש המהיר בדרך לסבא יונתן, כמה קילומטרים צפונית לתל אביב. שירה אשתי עוצרת את המכונית בצד, ואנחנו יוצאים ממנה ומשאירים את רקטות הברמינטון ואת כדור הנוצה במושב האחורי. לב מחזיק לי את היד ואומר: "אבא אני קצת בלחץ". הוא בן שבע, ושבע הוא גיל שנחשב בו לא קול לדבר על פחד, אז המילה "בלחץ" מחליפה אותה. שירה שוכבת בשולי הכביש כמו שהסבירו בהוראות פיקוד העורף. אני אומר ללב שגם הוא צריך לשכב, אבל הוא ממשיך לעמוד, ולהחזיק בכוח את כף ידי בכף ידו הקטנה והמזיזה. "תשכבו כבר!" מרימה שירה את קולה כדי להתגבר על האזעקה הרועמת. "רוצה לשחק סנדוויץ' פסטרמה?" אני אומר ללב. "מה זה?" הוא שואל ולא מרפה מיד. "אימא ואני פרוסות לחם", אני מסביר, "ואתה פרוסת פסטרמה, ואנחנו צריכים להרכיב יחד, הכי מהיר שאפשר, סנדוויץ' פסטרמה". "בוא, אתה תשכב עכשיו על אימא", אני אומר, "אני אומר, ולב נשכב על גבה של שירה ומחבק אותה בכוח. אני נשכב מעליהם, ודוחף בידי את האדמה הלחה, כדי לא למעוך אותם. "זה נעים לי ככה", לב אומר ומחייך. "הכי כיף זה להיות הפסטרמה", אומרת שירה מתחתיו. "פסטרמה!" אני צועק "פסטרמה!" צועקת אשתי "פסטרמה!" צועק גם לב בקול רועד, לא ברור אם מהתרגשות או מפחד. "אבא", לב אומר לי עכשיו: "תראה, יש נמלים שמתפסות על אימא". "פסטרמה עם נמלים!" אני צועק, "פסטרמה עם נמלים!" צועקת אשתי "איכס!" צועק לב. ואז נשמע הפיצוץ. חזק, אבל גם רחוק. אנחנו ממשיכים לשכב זה על זה עוד רגע ארוך בלי לזוז. הזרועות אשר נושאות את משקלי מתחילות לכאוב.

בזווית העין אני יכול לראות נהגים אחרים אשר שכבו בשולי הכביש המהיר קמים ומסלקים את האדמה מהבגדים. גם אני נעמד. "תשכב", קורא לי לב, "תשכב בחזרה, אבא, אתה מקלקל לנו את הסנדוויץ'". אני חוזר לשכב עוד רגע ואומר: "זהו, המשחק נגמר, הצלחנו". "אבל זה נעים", אומר לי לב, "בוא נישאר ככה עוד רגע". אנחנו נשארים ככה עוד כמה שניות. אימא למטה, אבא למעלה, ובאמצע לב ועוד כמה נמלים אדומות. כשאנחנו בסוף קמים לב שואל איפה הטיל. אני מצביע לכיוון שממנו נשמע הפיצוץ. "זה נשמע כאילו הוא התפוצץ לא רחוק מהבית שלנו", אני אומר. "אוף", אומר לב באכזבה, "עכשיו בטח להב עוד פעם ימצא חלקים שלו לאוסף. אתמול הוא הביא לכיתה חתיכה מברזל מהטיל הקודם עם הסמל של החברה והשם שלה בערבית". "זה עדיף מזה שהיה מתפוצץ לידינו", אומרת שירה בזמן שהיא מנקה את המכנסיים מהחול ומהנמלים. "הכי טוב אם זה היה מספיק רחוק שלא היה קורה לנו כלום, אבל קרוב מספיק שהייתי יכול לאסוף את החלקים", מסכם לב. "הכי טוב זה בדמינטון על הדשא של סבא", אני קורץ לו ופותח את הדלת האחורית של המכונית. "אבא", אומר לי לב בזמן שאני חוגר אותו במושב האחורי: "אתה מבטיח שאם תהיה עוד אזעקה, אתה ואימא תשחקו איתי שוב פסטרמה?" "מבטיח", אני אומר, "ואם זה יתחיל לשעמם, אלמד אותך איך משחקים טוסט גבינה". "יש!" קורא לב ואחרי שנייה מרציץ "אבל מה אם לא יהיו יותר עוד אזעקות אף פעם?" הוא שואל בחשש. "נראה לי שתהיינה עוד אחת או שתיים לפחות", אני מנסה להרגיע. "ואם לא", מוסיפה אימא מכיסא הנהג, "נוכל לשחק גם בלי".

סבינה מסג
תוספי מזון

דוקטור, מה כדאי לי לאכול,
כלומר מה כדאי לי לקחת
בגילי (אחרי שנתתי ונתתי ונתתי הכל).

גברתי, אם תקחי
גלולת שמש עולה
מן הגולן
בבקר עם הקפה הראשון,

קריצה מחלפת עם כפת הקרמון
בשעת ארוחת הצהרים

וכמוסת שקיעה
בין אדם

— אין זה משנה
מה עוד תעשי —

הרוחת את
לחם היום.

לי צבר
ללא כותרת, 2019
טכניקה מעורבת (קליפות ביצים, שעווה אדומה, ברזל),
22x30 ס"מ

ראדו צוקולסקו פּפּנש

מושא תשוקותיה הגדולות ביותר של פּרסקיבּה היו סופגניות הפּפּנש. רגעי חייה המאושרים ביותר היו הדקות שבהן שלתה את הכדורים הזהובים מן המים הרותחים. היא נהגה לגלגל אותן על משטח פירורים ותבלינים שטרחה להכין בעוד מועד, מפזרת עליהן אבקת סוכר בקפדנות ובדייקנות רבה, מוזגת שמנת ברוחב לב ומגישה אותן חמות ופריכות לכל מי שהזדמן לביתה. שמה ומומחיותה של פּרסקיבּה יצאו למרחוק, דבר שהסב לה עונג רב.

יום אחר יום, שנה אחר שנה, התנהלו חייה של פּרסקיבּה סביב הפּפּנש כיום ארוך ומואר. לא היה אדם שמח ממנה כשכדורי הבצק המוזהבים נשפו אדים מגרים שעקצו את הנחיריים. גם כשביתה היה ריק מאנשים, לא חדלה ממנהגה והכינה לעצמה את סופגניות הפּפּנש באותה תשומת לב דקדקנית, כמו היה זה פולחן דתי. כשסיימה את הבישול היא נהגה לאכול את הכדורים בנחת, מלווה כל נגיסה באנחה עמוקה, רוטטת מהנאה. לא פעם לחשה מילות אהבה לכדורים המוזהבים והרכים, כאילו היו יצורים חיים קטנטנים וחביבים שבלעדיהם לא היה טעם לחייה.

פּרסקיבּה לא הבינה מדוע האנשים סביבה מתרוצצים בעצבנות, חסרי מנוח, ממצויאים לעצמם בעיות מבעיות שונות, מפוחדים, חסרי שקט, ופשוט לא מאושרים.

איך אפשר שלא לאהוב את החיים כשיש כאלה סופגניות פּפּנש? הרהרה. פּרסקיבּה התבוננה סביבה ומשכה בכתפיה כמי שלא מבין את הטבע האנושי. יום אחד כששלתה מן המים הרותחים את הכדורים המוזהבים, הם התקשו ללא סיבה נראית לעין, כמו כדורי תותח עתיקים. אחוזת בהלה מיהרה להכין מנה חדשה. אך שוב, מעשה שטן, כששלתה אותם מן המים הם שוב התאבנו. פּרסקיבּה בדקה בתשומת לב את המתכון אך גם בפעם השלישית לא צלחה מלאכתה.

היא צנחה באפיסת כוחות על הכיסא ושם רבצה זמן מה עד שהתאוששה מעט. לאחר מכן המשיכה בבישול בקדחתנות רבה עד אחרי חצות הליל. היא מילאה את כל המטבח בכדורים מוזהבים, קשים כאבן, ששום מזלג וסכין לא הצליחו לחדור.

תשושה לחלוטין היא גררה כיסא מול החלון ופתחה אותו. פּרסקיבּה התיישבה עליו בכבדות, ולקראת בוקר, היא מתה ללא כאבים, בעיניים פעורות מתמיהה ותדהמה.

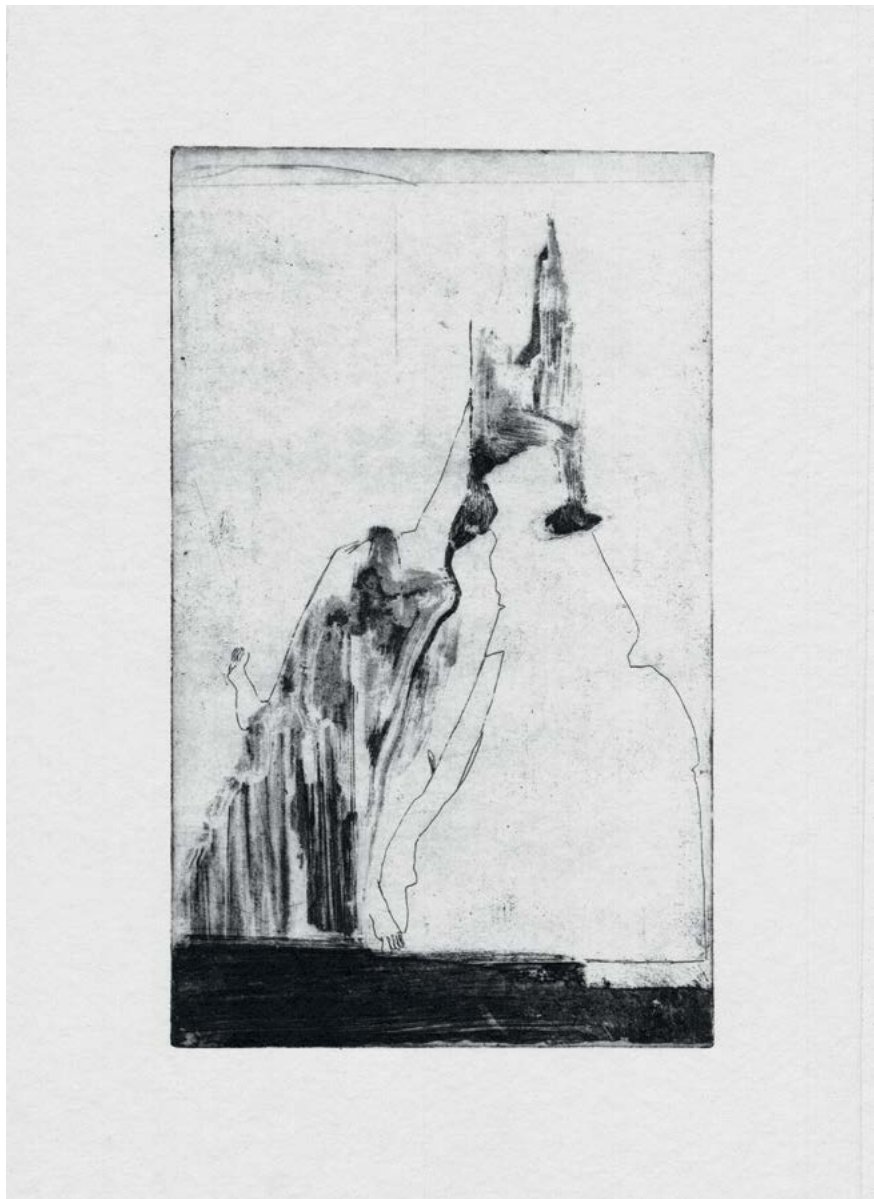
[מרומנית: משה ב. יצחקי ופאול פרקש]

משה ב. יצחקי

בין נבואה לרבה

בין נבואות נחמה לבין רבה נרקחת,
אני מעדיף את ריח הגויבות
והחבושים המתבוססים עכשו בסיר
על אש קטנה. בתוך ספר נוזלי
מבעבעת תקוה, חלום נרקם,
מרירות מקננת בהמיצות פרוסות
לימון שהוספתי למתן מתיקות
מפרזת. צבעי הפרות משתנים על
זוגית משקפי והחף מכין בלוטות
לפגש נבואה בטעם רבת חבושים
וגויבות, שאצק לצנצנות, שיחלקו
בכפרות ובצמתים מרמזרים,
מנבאים כבר את עונת התותים.

ביום הזה גם רבה שמגששת לאנשים
מרירים על פרשת דרכים, היא נבואה.
גם אור צהב ברמזור הוא נבואה.

מיטל סעדון
ללא כותרת, 2023
סדרת תצריבים, 15x10 ס"מ כ"א

לי צבר
סטודיו מעבדה, 2020
מיצג (תיעוד תצוגת גמר)

שקד כהן
אני ואמא

והכוס הזו
המלאה שחר עם ספֶרזית
עוד מעט תשפך
עלי.

והכוס הזו
המעטרת גרגרים ביהלומים
שבץ טובעני בתחתיתה

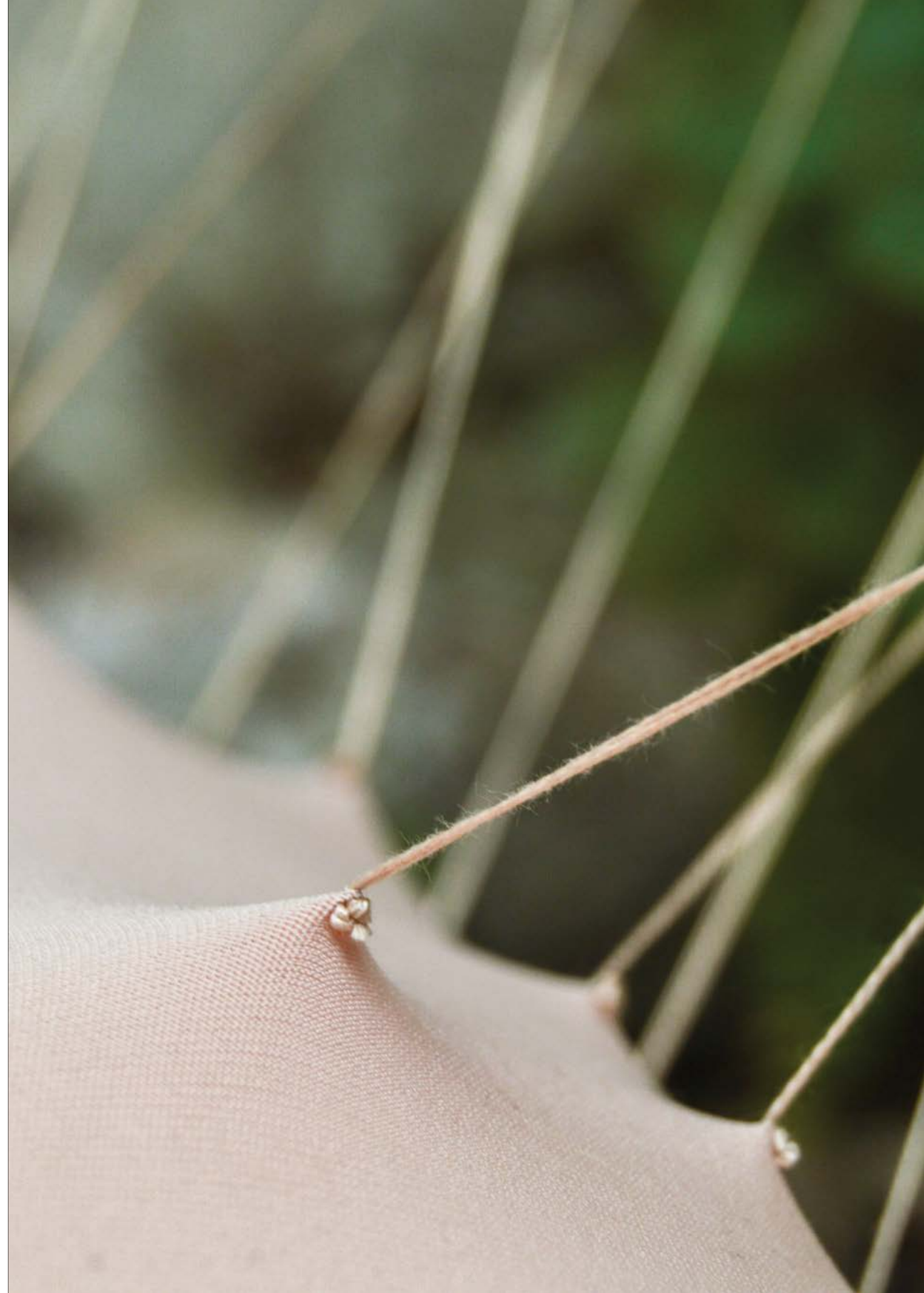
תשפך עלי
וקל עולמי יוצף.

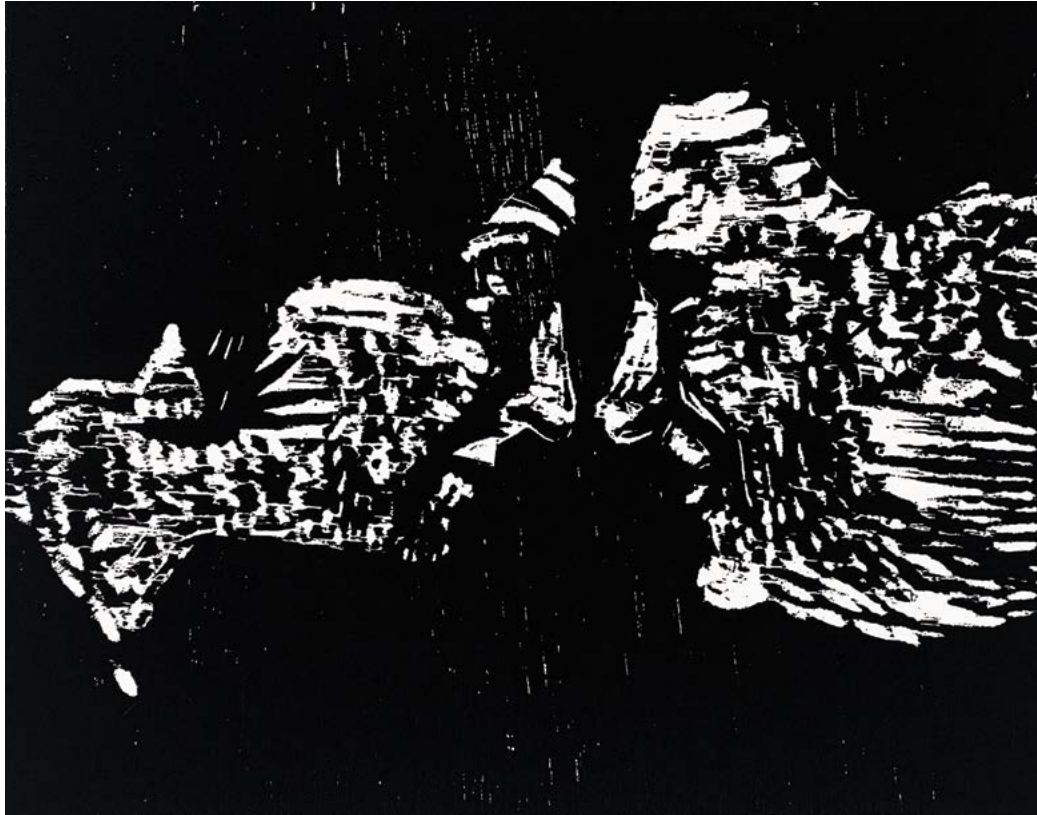

מיטל סעדון
ללא כותרת, 2023
סדרת תצריבים, 15x10 ס"מ כ"א

ליאל עמרן
צינור הזנה, 2023
פיסול רך מבד כותנה ולייקרה,
חוטי רקמה וקלקר, גודל משתנה

לירון חנה אוהיון
עורבות, 2022
הדפס עץ, 20x30 ס"מ

לירון חנה אוהיון

מאחור

הִזָּה זֶה הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְאִשְׁפוּז. בְּכֹל
שְׁעָבְרוּ הַיָּמִים כָּפַף גִּבְּךָ וְכִפְּפָה נַפְשֶׁךָ.
זְמַן אַרוּחַת צְהָרִים, בְּחִנְתִּי אֶת חֲבֵרֶיךָ
בְּמַחְלָקָה כְּשֶׁגִּלְגַּלְתִּי אוֹתָךְ סָבִיב הַשְּׁלֶחֶנוֹת
הָעִגְלִים. גַּן יְלָדִים עֲצוּב בְּמִיחָד. הַשְּׁקִשׁוּק
הַמִּתְכַּתִּי שֶׁל עִגְלַת הָאֵכֶל מְעוֹרָר בְּחִילָה.
קוֹל חֲזוֹר וְאָמַר: "הָאֵכֶל רַק לְמִטְפָּלִים"
הַתְּבַקְשָׁתִי לְשֵׁבֶת מְאֹחֹר.
נְשִׁימָה עֲמָקָה. זֶה לֹא הַזְּמַן לְהִתְעַצֵּב.
זֶה לֹא הַזְּמַן לְהִתְעַצֵּב, זֶה לֹא הַזְּמַן.
פְּתָאם הִיא הַצִּיעָה לָךְ דָּג מְלוּחַ.
לְעֵינֶיךָ חֲזוֹר בְּרֵק יְלָדִי.
אֲכַלְתָּ בְּתֵאוּהָ שֶׁלֹּשׁ חֲתִיכוֹת
שְׁלֵמוֹת. מְבִלִי לְמִצְמִיץ.
וּלְרַגַע אֶחָד
שׁוֹב הִיִּית אֶת
שׁוֹב הִיִּינוּ אֲנִי וְאַתָּה
בִּיּוֹם שֶׁשִׁי בְּצִהָרִים
אוֹכְלוֹת לְקַרְדָּה עַל לְחֵם שְׁחֹר
עִם מִלְפָּפוֹן חֲמוּץ וּבֵית.

מאיה פוקס
פְּנִים (פרט מתוך הצבה בחלל), 2019
לחם לבן אחיד וחוט צמר שחור, 40x20 ס"מ

סבינה מסג
לֶחֶם

היום

כפר לֶחֶם
מזמן מלא.

אפיה ביתית

נגסי בפרוסת הרגע הזה

באלו לא אכלת מעולם.

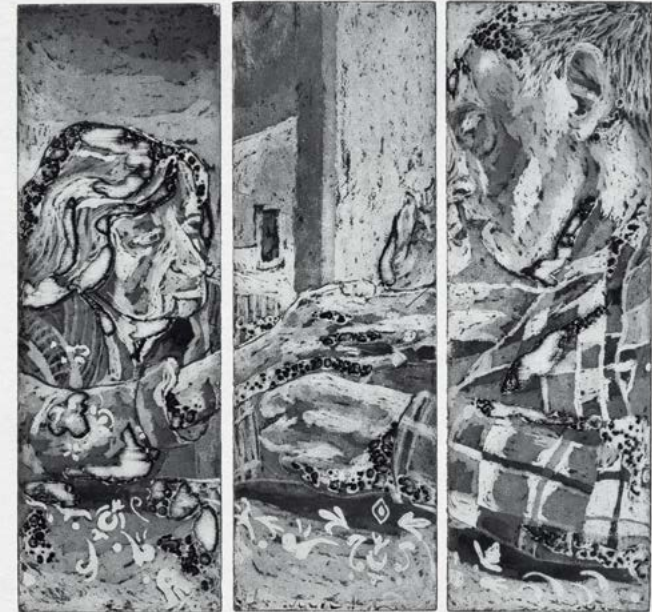
שגיא אלנקוה

שירים

*

התודעה היא דבר אינטרוספקטיבי
ים, רוח ים, תבלין, נתח עוף, מקרה,
עץ, קלב חם, יונה, דרור, נחליאלי,
העולם הוא ראי התודעה.
ובהתמדת הזכרון של דלי, מעין
חוף רחוק, ים קפוא, שבור,
אני שנגזר עליו להיות קבוע בעצמו.
זה מבט שמתפנס במין עיפות,
אין לחקר בידיעת המציאות
אלא בנוף המציאות,
איזה מין אדם חורט בדבר אלם?
מהו קיום שסב בעבר
כוס התה, עוגת הקנמון?
מין דבר שמושף קרן דביקה,
שעסוק בתהיה, בבהיה, לא בצפיה
לא באסוף, דבר מהיר מחשבה
אבל עמום, מכנס, שתוק.
מה יכול להיות הסוף?
מהי הצורה המדיקת של ספל,
ולמה הספל טובל במין דממה שתוקה?

(2.2.22)

דניאל וייסרמן
אחרון ודי, 2023
תצריב, טריפטית, 10x30x3 ס"מ

אלה ברכה-חודפי
 התחלה, 2019
 רישום בעיפרון, 70x50 ס"מ

*

הבקר ככה במרק עוף
 שמיר גזר בצל וקשוא,
 כרובית מטוננת.
 והבקר הוא
 צהר,
 מבט רפלקסיבי ברשת
 וזגוגית החלון.
 הבקר הוא מערה
 למפלצות בקר
 כמונו,
 כי באמת הבקר
 הבהיר
 הוא ענן אדם,
 הבקר הוא חרחור הטובע,
 קטסטרופה,
 הוא עדות
 לדבר הטוב,
 לתקוה שבאדם.
 הבקר הוא שן שום
 או מעט זין אדם,
 מים ולחם,
 הוא הבועה ממנה אני
 כותב,
 הוא אכן תקוה.

(14.6.22)

דורון וולף
ניקיון פה (פריים מתוך הווידאו), 2009
6 דקות בלופ

גברים

בְּשֵׁהֵייתִי צְעִירָה, נְהִיגְתִּי
לְהִתְבּוֹנֵן מִבְּעַד הַוִּילּוֹנוֹת
בְּשֵׁהַגְּבָרִים הִלְכוּ בְּמַעְלָה וּבְמוֹרֵד הַרְחוֹב,
גְּבָרִים שְׂכוּרִים, גְּבָרִים זְקֵנִים.
גְּבָרִים צְעִירִים חֲדִים כְּחֶרֶדֶל.

רוֹאֵה אוֹתָם,
גְּבָרִים הֵם תְּמִיד
הוֹלְכִים לְאַנְשָׁהוּ.

הֵם יִדְעוּ שְׁאֲנִי שָׂם,
בַּת
חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנִים וְרַעְבָּה לָהֶם.

תַּחַת הַחֲלוֹן שְׁלִי, הֵם הָיוּ נֶעְצָרִים,
כְּתַפְיָהֶם גְּבוּהוֹת כְּמוֹ
חֲזָה שֶׁל נְעָרָה צְעִירָה,
זְנוּבוֹת הַזְּקָטִים מְצַלִּיפִים עַל
הַיִּשְׁבָּנִים הָאֵלֶּה,
גְּבָרִים.

יוֹם אָחֵד הֵם יַחְזִיקוּ אוֹתָךְ בְּתוֹךְ
כַּף יָדָם, בְּעֵדִינּוֹת, כְּאֵלוֹ אֵת
הַבִּיצָה הַטְּרִיָּה הָאֲחֵרוֹנָה בְּעוֹלָם
וְאִזּוֹ

הֵם יִכּוֹצוּ
רַק קֶצֶת,
הַלְחִיצָה הָרֵאשׁוֹנָה נְחֻמָּדָה,
חֲבוּק קַל.

רַכּוֹת אֵל תוֹךְ חֶסֶר יִכְלַתְךָ לְהִתְגּוֹנֵן.

קֶצֶת
יוֹתֵר

הַכָּאֵב מִתְחִיל.

מְכוּפָף מִתּוֹכְךָ

חִיוֹף שְׂמִיךְ לִיק סְבִיב הַפֶּחֶד.

כְּשֵׁהָאוֹיֵר

נָעֵלָם,

הַמּוֹחַ שֶׁלְךָ מִתְפַּקֵּעַ, מִתְפּוֹצֵץ בְּכַחַ, לְרַגֵּעַ

כְּמוֹ רֵאשׁ שֶׁל גְּפָרוֹר מְטֻבָּח

מְרַסָּק.

זֶה הַמִּיץ שֶׁלְךָ

שְׂזוּרָם בְּמוֹרֵד רִגְלֵיהֶם,

מִכְתִּים אֵת נְעֻלֵיהֶם.

כְּשֵׁהָאֲדָמָה מִיִּצְבָּת אֵת עֲצָמָה שׁוֹב

וְהַטַּעַם מְנַסֶּה לְחֹזֵר לְלִשׁוֹן,

הַגּוֹף שֶׁלְךָ נִטְרָק

לְנִצָּח.

לֹא קִיְמִים מִפְתָּחוֹת.

וְאִזּוֹ הַחֲלוֹן נִסְגָּר בְּמִלּוֹאוֹ

עַל נִפְשָׁךְ.

הֵם, מִמָּשׁ מְעַבֵּר

מִשָּׁב הַוִּילּוֹנוֹת, גְּבָרִים הוֹלְכִים.

יודעים משהו.

הוֹלְכִים לְאַנְשָׁהוּ.

אָכַל הַפֶּעַם, אָנִי פְּשוּט

אֶעֱמַד וְאֶתְבּוֹנֵן.

אולי

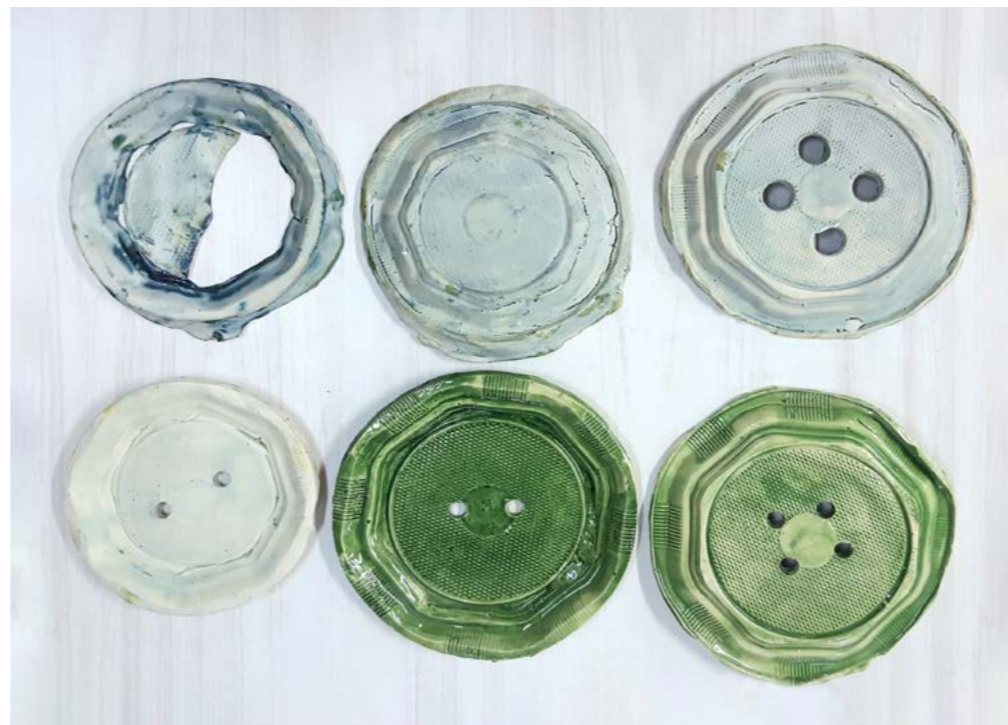
[תרגום: יחיל צבן]

עיינה שני
בשמן, 2016
שמן על בד, 20x30 ס"מ

שמס הווארי זועבי
 כתמי זיכרון, 2021
 שמן זית, קפה, תבלינים, אקונומיקה
 ודיו על בד, 210x190 ס"מ

שלומית ויטיס
 חד-פעמי, 2021
 יציקת קרמיקה, 100x120 ס"מ

מירב הימן
 מתוך הסדרה "אחות רחמניה", 2000
 צילום

דנה בומץ
דיוקן עצמי בארוחת בוקר משפחתית, 2020
פרט מתוך הסדרה "עומדים במקום", סטילס

שמס הווארי זועבי
ללא כותרת, 2021
חתיכות בד וחלודה על בד, 92x72 ס"מ

מובאות מזון מן היומן של סילביה פלאת

*

התפוחים מזהבים, דמיני את...
שבעים העצים שמחזיקים
את כדורי הזהב האדומים
בתוך מרק המנות האפר סמיה.
(1961)

*

להטליא את הקרע הגדול ביקום
עם תה ואפיפית
וממרח דביק מתוק
של קרם לימון ומרציפן.
(1958)

*

נערה של ביצים, ביקון וקפה בחלוק בית
שיכולה להתקיים איכשהו על
זיתים, גבינת רוקפור ודקירי
בשהיא עטופה בקטיפה שחרה.

*

ושתיתי את מה שנותר מהשרי הרע
ופצחתי כמה אגוזים,
בלם היו מרים ומצמקים לכלום בפנים,
והעולם החמרי, העולם הדומם,
לעג לי.
(19.2.56)

*

אלהים,
האם עלי לאבד את זה
בחביתה מקושקשת לגבר?
(1951)

*

אנחנו לא צריכים לעשות דבר
חוץ מלכתוב ולחלם
על תוחים בשמנת.
(12.12.61)

*

נשארת בפיג'מה
בעצלות שערווריתית.
אכלתי תפוחים, בננות
ולחם לתת וקפה חם
לארוחת בקר
שנמשכה שעתים.
(26.11.55)

[תרגום: יחיל צבן]

עיינה שני
במחיר של רבע עוף

אָמסר אוֹתָךְ לַקָּצֵב
בְּמַחִיר שֶׁל רֶבַע עוֹף,

שִׁנְקָה אוֹתָךְ מֵעוֹר וּמִשְׁעָרוֹת.

אֲבִין מִמֶּךָ מְטַעֲמִים
אֲזַמִּין כְּמָה חֲבָרִים,

אֲשַׁבֵּיעַ אֶת בִּטְנֶם וְאֶת בִּטְנִי,
כִּי חֲסֵרְתָּ מְזֶה כְּמָה יָמִים,
בְּתִי.

ליטל שרוני
בשר ראש, 2020
שמן על בד, 35x45 ס"מ

שיראל תורג'מן
רתיחה 2, 2022
מים על פלטה חשמלית וסירה, תצלום

ריח תרנגולי הדו וקרקור,
פסקול ילדותי,
בעקר בקיץ.
גם הזבובים.

ימי ששי בצ'הרים על מדרגות הבית,
עוף שלם,
שחוט,
מרוט,
זקי,
תכריכי גילון.

בגדן פלסטיק שקוף הסבין הענקית של
אמא מחכה על השיש הקר,
ששי - מרק עוף,
שבת - עוף וארז בתנור.

האם הסבין חדה?

הייתי נמוכה, הוצאתי את הסבין מנדרה,
אצבע על הלהב.
חה חותה, צורב
עמק, בשר זב דם.

(2020)

לימור כמוס
מדליון אוצר המנורה במטבח שלי, 2022
צילום, 29×39 ס"מ

איאת אבו שאמיס מתכון למטבח

שיש.
חיבים משטח רחב
מחבק
מלפף,
שעליו נתן להניח מטעמי זהיות.

ארונות
עמקים
שנסגרים,
שנתן לאגר בתוכם סירי היסטוריה מדממת.

קערה וברז
עם מים
זורמים,
שנתן לשטף את השנאה הצבעונית.

מקרר.
שנוציא ממנו את המקלובה של מחר,
נאכל אותה ליד הפתיתים של היום,
שהתפזרו ברחבי השיש,
שלאט לאט טובע
בתוך המטבח
בבית שלהם.

מיקי צדיק
ללא כותרת, 2014
דיו, שמן פשתן ורישום עט על נייר, 50x70 ס"מ

משה ב. יצחקי
על הסכין

פעם היינו שנים
בשר אָהד. לא רק עור,
הנפש, הדם, כרתנו ברית.
מה עָשׂוּ שְׁאֲנַחֲנוּ שָׁנִים
בְּמִשְׁתַּ שְׁבֵת, לא מְבַעֲרִים,
לא בּוֹעֲרִים. בְּמִטְבַּח בְּסָכִין אֶת
בוֹצֵעַת לָחֶם, אָנִי סָכִין בְּעַגְבָּנִיהָ.
פעם היינו שְׁתֵּי כַּפּוֹת עַל מְנַעוֹל
הַבְּטָחָה. עָשׂוּ אֲנַחֲנוּ שָׁנִים
בְּמִרְחַק תְּקוּהָ
אֶחָת,
חוֹתְכִים,
מְכִינִים סֵלֶט

נאהד אבו אלהיג'א חמזה
אריה עם זרדי עץ, 2020
רישום בעט שחור על סמרטוט רצפה ותפירת זרדי עץ, 78x52 ס"מ

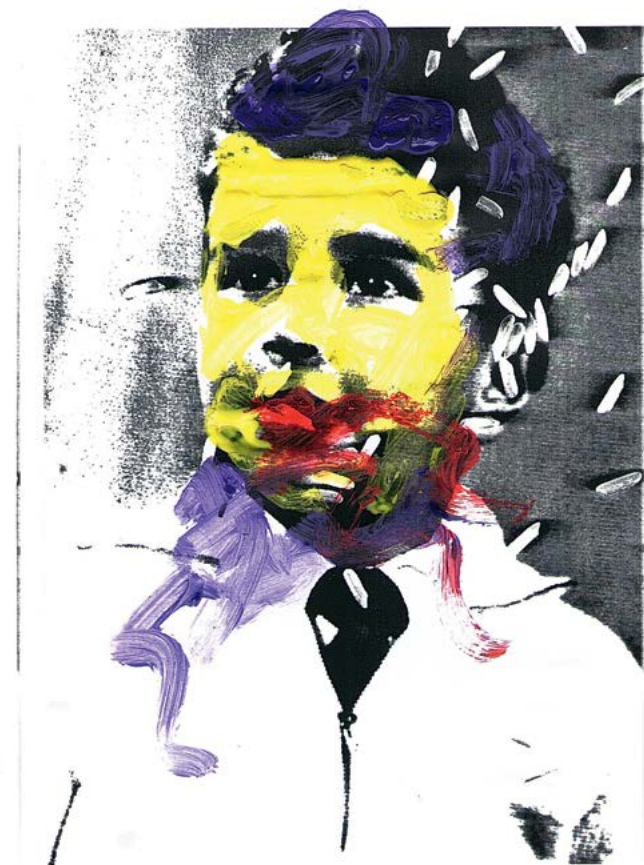
אבירו לילו
 זבת חלב, 2019
 חמר ולוח שיש, 16x40x8 ס"מ

אבירו לילו
 בוקר

אֲנַחְנוּ שׁוֹטְפִים כְּלִים,
 גַּב כַּף יָדָךְ לְצַד גַּב כַּף יָדִי,
 כְּתֵף שְׂמֹאל לְצַד כְּתֵף יְמִין,
 לְחֵי שְׂמֹאל לְחֵי יְמִין,
 מְבִיטִים הַחוּצָה,
 חוֹלְמִים לְהַסְפֵּג
 אֶל הַסֵּלַע הַצּוֹמֵחַ בְּגִנָּה,
 לְהַפֵּךְ לְמֵאֲבָנִים קְטָנִים,
 לְדַבֵּר חֶסֶר מִשְׁמְעוֹת
 שְׂאִינוּ סוֹעֵר עוֹד.

רוני סומק
גן-עדן לאורז

סבתא שלי אסרה להשאיר ארוז בצלחת.
במקום לספר על הרעב בהדו ועל הילדים
נפוחי הבטן שהיו פוערים פה על כל גרגר,
היא גררה בקריקות מזלג את כל השאריות
למרכז הצלחת ובעינים כמעט דומעות
ספרה איה יעלה הארוז הלא אכול
להתלונן אצל האלהים.
עכשו היא מתה ואני מדמין את שמחת המפגש
בין שנייה התותבות לשומרי החרב המתהפכת בשער
גן-העדן של הארוז.
הם יפרשו, מתחת לרגליה, שטיח ארוז אדם
ושמש ארוז צהב תכה על
לבן גופן של יפהפיות הגן.
סבתא שלי תמרח שמן זית על עורן ותחליק
אחת אחת לסירים הקוסמיים במטבחן של אלהים.
סבתא, מתחשק לי לומר לה, ארוז הוא צדף שהתפוצץ
ואת נפלטת כמוהו
מיים חיי.

רוני סומק
האורז הפרטי שלי, 2016
תצלום מטופל, 10x15 ס"מ

דוגן, והטבחים

מבואות מתוך מורה הזן דוגן, מבחר כתבים, הוצאת מאגנס, 2022

בימי ההמתנה באונייה פגש דוגן דמות שהותירה עליו רושם עמוק במיוחד. בראשית קיץ 1223 הופיע שם נזיר סיני קשיש שביקש לברור פטריות ממטען המזון שהובא מיפן. היה זה הטבח הראשי השוכן במחוז יין-ג'ואו המרוחק של מנזר אהיו ואנג ואשר היה אחד ממרכזי הצ'אן הגדולים באותם ימים. דוגן שציפה רבות לפגוש בנזיר צ'אן, פנה אליו בסקרנות. שיחתם תועדה ברבות הימים בידי דוגן בחיבורו "הנחיות זן לטבח", טָנְזוּ קְיוֹקוֹן, שכתב ב־1237. להלן השתלשלות הדברים כפי שהעלה דוגן הבוגר על הכתב:

פניתי אל הטבח בשאלה: "מתי עזבת את מנזרך?" הטבח השיב: "מיד לאחר ארוחת הצהריים". שאלתי: "כמה רחוק מכאן מנזרך?" הטבח השיב: "שלושים וארבעה או שלושים וחמישה לי". שאלתי: "ומתי תשוב אליו?" הטבח השיב: "מיד לאחר שארכוש את הפטריות".

שאלתי: "אך ראה כיצד לפתע נפגשנו היום וזכינו לשוחח. איזו הזדמנות מבורכת! אנא, הרשה לי להעניק מזון לכבודך, הטבח מורה הזן". הטבח השיב: "לצערי, אין ביכולתי להישאר, שהרי אם לא אדאג להכנת הארוחות למחר, הן לא יבושלו כראוי". שאלתי: "האם אין במנזרך אדם נוסף המסוגל להכין את הארוחות? אם אינך נמצא, אין מי שישלים את עבודתך?" הטבח השיב: "אכן כן. עד לזקנתי לא זכיתי לעבוד בעבודה זו, אך כעת אני מתמסר לה בכל לבי. כיצד אוכל להעבירה מאחריותי אל אחר? מה גם שבצאתי לא ביקשתי רשות להיעדר למשך הלילה". שאלתי: "טבח נכבד ובא בימים, מדוע אינך מקדיש את עצמך לשיבת הזן או ללימוד אמירותיהם של חכמי העבר? מה התועלת בהקדשת כל מרצך לעבודת המטבח?" הטבח צחק בקול גדול ואמר: "ידידי מארץ זרה, עדיין לא הבנת מהי ההתמסרות לדרך. עדיין אינך יודע מה הן מילים ואותיות". בשומעי את מילותיו חשתי מבוכה. שאלתי: "מה הן מילים ואותיות? מהי ההתמסרות לדרך?" הטבח השיב: "אם אינך מועד בשאלות האלה, אתה אכן האיש". לא הבנתי את אשר אמר ולכן שתקתי. הטבח הוסיף: "אם מבוכתך תיוותר, אנא בקרני במנזרי ונשוחח על אודות העיקרון החיוני של מילים ואותיות". הוא קם ממושבו ואמר: "מתחיל להחשיך, כדאי שאצא לדרכי", וירד מן האונייה.

ליאל עמרן
אמא (סיר אורז), 2022
צילום

מהמתואר ב"רשומות קנזי" אנו יודעים כי כניסתו של דוגן לסין אושרה לאחר זמן ההמתנה המקובל הנדרש מנזיר זה, שלושה חודשים בקירוב, וכי בתחילת החודש השביעי הוא הצטרף אל מיוזן במנזר ג'ינג־דה. באחד מימי סוף הקיץ בשעת צהריים עשה דוגן את דרכו בשבילי המנזר. בהגיעו אל הרחבה הגדולה שמול "אולם הבודהה" הבחין בטבח קשיש אחר שיישב פטריות בוצודן תחת השמש הקופחת. שיחתם מתועדת גם היא ב"הנחיות זן לטבח":

הטבח הקשיש נשען על מקל במבוק ולא חבש כובע לראשו. השמש היוקדת הכתה על הקרקע המתלהטת וזיעה ניגרה מפניו, אך הוא המשיך בעמלו – מניח פטריות לייבוש. ראיתי עד כמה מאמצו גדול. גבו היה כפוף כקשת וגבותיו היו לבנות ככנפי העגור. ניגשתי אליו ושאלתי לגילו: "שישים ושמונה", השיב. שאלתי: "מדוע אינך מותיר עבודה זו לעוזרך או לבעל מלאכה?" הטבח השיב: "אחרים אינם אני". שאלתי: "מכובדך, אכן התורה כמילותיך, אך השמש קופחת מעל. מדוע תשקוד על עבודה זו כעת?" הוא השיב: "לאיזו שעת כושר עלי להמתין?" לשמע תשובתו החרשתי והמשכתי בדרכי באטיות מהורהרת. בעודי פוסע, התעוררתי לחיוניות הגדולה שבעבודתו של הטבח.

הזמן עבר ודוגן בילה את ימיו בלימוד ובביקור במנזרים שכנים. יום אחד, לאחר תקופת התכנסות הקיץ, שבה הקדישו הנזירים את זמנם לישיבה ממושכת, נודע לדוגן כי הטבח שפגש על סיפון האונייה הגיע לבקרו במנזר. דוגן אסיר התודה מיהר לחדש את שיחתם, והשניים שבו לדיון על אודות פשר ההתמסרות לדרך ומשמעותן של מילים ואותיות. גם שיחה זו תועדה ב"הנחיות זן לטבח", וזה עיקרה:

הטבח אמר: "על הלומד מילים ואותיות לדעת את מהותן של מילים ואותיות. על המתמסר בכל לבו לדרך לברר היטב את מהות התמסרותו לדרך". שאלתי: "אם כן, מה הן מילים ואותיות?" הטבח השיב: "אחת, שתיים, שלוש, ארבע, חמש". שאלתי: "ומהי ההתמסרות לדרך?" הטבח השיב: "דבר בעולם אינו נסתר".

[תרגום: איתן בולקין]

רונית גליק קורצ'ק זיכרונות

בחוטים צבעוניים זכרונות נרקמים
רחוקים-רחוקים.
קמטים חרושים על פניו הזקנות של הזמן,
והבית עומד בדממתו,
חלונותיו משתתקים מצחוק.

מן המטבח לא עולים ניחוחות תבלין,
והסירים לא מתעטפים בענני תבשיל
באש אהבה חמה.

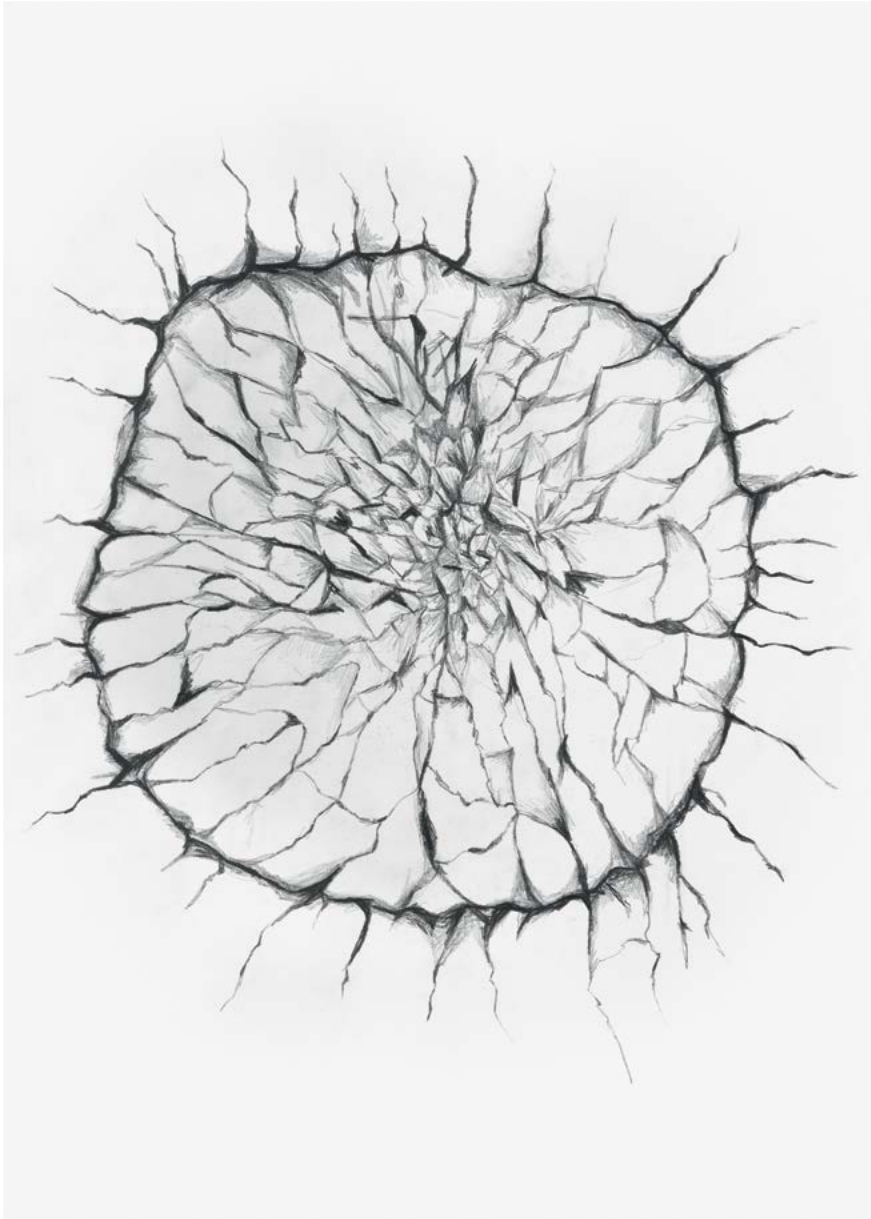
ובעת שקיעה, בשעה של רחמים בין קדש לחל
נרותיה של אמי לא דולקים ושל הבוטיהם הטהורות
לא מאירות את השמים,

אבל נשמתה
עודה פורשת מפה לבנה
לקבל פני מלאכי השלום,
מלחשת תפלת שבת בשפתיים רבות,
קוראת בשמות של צדיקים רחוקים-רחוקים,
תפלת ער.

(2019)

עינת סיני פסטרנק
הינדאט (חביתת ירק פרסית של אמא), 2018,
צילום דיגיטלי

מורן דעקה
נתבקע, 2022
עיפרון על נייר, 70x50 ס"מ

קאריז דן ניקיון פסח

הכיני את עצמך לחג,
נקוי פנימי,
צחצוח שכבות של זכרונות שנדבקו לדפנות,
בעור
מה שהחמיץ בלב
שבגללו את מחמיצה חיים.
סגירת סדקים בטיח חמלה,
לגרד לאט וביסודיות.

בשנאי,
סירי בלבן של שלוח.
אם תרצי, הוסיפי נדיות של אהבה,
שיהיה קל לפתח
אחרי כן.

סבינה מסג

אַטְרִיּוֹת

(נכתב במבדר יוחנן במדבר)

אַבְשָׁל לִי אַטְרִיּוֹת עַל הַגֹּזֵה.
מִכֶּסֶה אֶחָד
לְשֵׁלֶשֶׁה סִירִים.

אַכִּין רֶטֶב
בְּסִיר הַזְּעִיר,
כְּדֵי לְחֹזֵר עַל הַתְּנוּעוֹת
שֶׁל קוֹדְמוֹתַי

וּבִינֵיהֶן אִמִּי,

שָׁאֵת יָמֵי אֲשֶׁרָה אֲנִי מִמְקַמֶּת, מוֹזֵר,
לֹא בְּבֵית הַגְּדוֹל בְּבֵת־יָם,
אֶלֶּא בַּחֲדָר הַקָּטָן אֲצֵל מִשְׁפָּחָה בַּכֶּפֶר
אֲלִיו הִגְלַתָּה מִסוּפְיָה הַבִּירָה,

כְּשֶׁאֲבֹא הַלֶּף לְמַחְנֵה הָעֲבוּדָה,
וְהִיא עִם הַתִּינֻקָּת שְׂאֲנִי
חַיָּה כָּל יוֹם לְעֶצְמוֹ
בְּשִׁמְשׁ
כְּנִגִּיסָה בַּפְּרִי.

עולא זרעיני
אישה מעזה אופה, 2020
שמן על בד, 70x50 ס"מ

מאג'דה חלבי מרעי
ארוחה מטפורית, 2020
צלחות קרמיקה על בד אטלס ושולחן עץ,
גדלים משתנים

גילי דנון
מחווה לשגאל

לאפרת

אֲנַחְנוּ מִמְרִיאִים, מִסֵּתֶרֶרִים
מֵעַל מְדֵיחַ הַבָּלִים,
בֵּין עֲרְמוֹת הַבְּבֹסִים,
מוֹדִים לְאֵל שֶׁהַכִּיּוֹר הָרִיק
מִתְמַלֵּא.
אֲנִי לוֹחֵשׁ לָךְ חֶרֶשׁ:
פִּתְחֵי אֶת הַמַּזְנוּהָ!
אוֹצְרוֹת הַבַּיִת מִסֵּתֶרֶרִים
בֵּין צְנֻצָּנוֹת הַחֲמוּצִים.

אֲהוּבָתִי, אֲנַחְנוּ עֲפִים
מֵעַל הַסִּיָּה, בְּתוֹף הָעִיר,
מְעַרְבָּבִים אֶת קִדְרַת יוֹמְנוּ,
כוֹרְכִים אֶת גּוֹרְלָנוּ
בְּתִיק אֶכָּל מִצֵּיר.
אוֹרוֹ הַדֵּק שֶׁל הַמְקַרֵּר
מֵאִיר אֶת חֵיוֹבְךָ
וְרוּחַ טוֹבָה מְנַשְׁבֶּת.

אביטל כהן אהרוני
דיוקן עצמי כפול: וְיִקְרָא אֶת-שְׁמֵם אָדָם, 2021
תצריב אקוויטינטה, דיפטיך 15×30×2 ס"מ

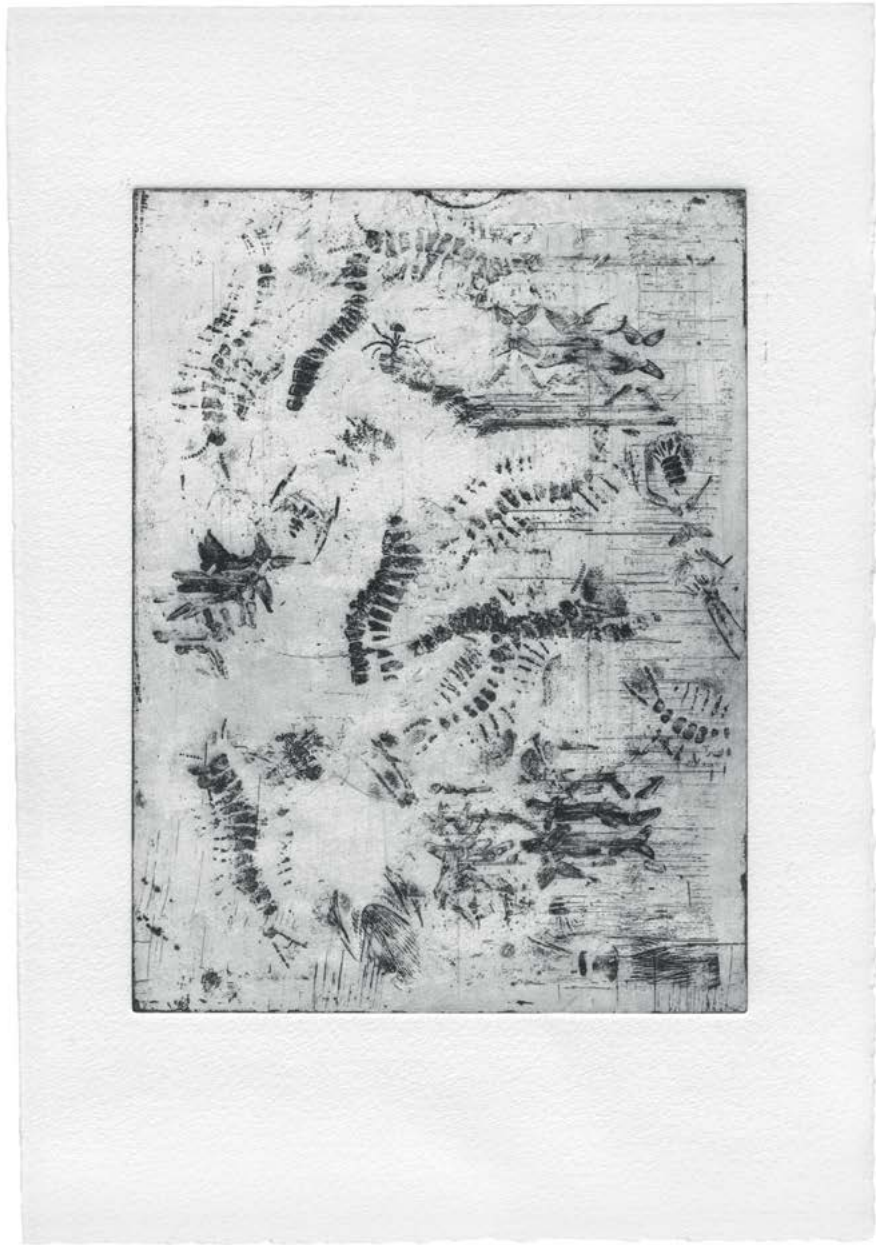
יונת ניצן גרין
מתודת השולחן, 2016
תיעוד תהליך של קבוצת מחקר "פנומנולוגיה ודמיון"
הכוללת גם את הד"ר ג'יין א' בנט ובלינדה מיטשל
ומשתתפים נוספים מאוניברסיטת ברמינגהם

2023, **On your Plate #2**
 הפנינג של סדנת התחרית ע"ש אריה רוטמן
 בשיתוף עם אגודת הסטודנטים
 צילום: ליאל עמרן

2022, **On your Plate #1**
 הפנינג של סדנת התחרית ע"ש אריה רוטמן
 צילום: עיינה שני

קסניה כוגן
מזיקים, 2022
תצריב, 30x20 ס"מ

רויטל רדה
הסעודה, 2008
שמן על בד, 170x100 ס"מ

עודד הירש
מנת קרב, 2007
תצלום צבע

רומי הלל
עמי ותמי, 2019
צילום מאקרו אוטומטי, 15x10 ס"מ

דליה כספי
חתונה

סושי יפני, סלט פפאיה תאילנדי,
סלט קיסר ואגוזי מלך, בשר צלוי שנגרף.
מה בשבילך?
יד ממליחה, מערבבת,
שקשוק תרוד במחבת,
טעימה פה, טעימה שם,
מה בשבילך?
צלוחיות מרקנות על השלחן,
לפנות?
נקישת עקבים,
שסע שמלה,
נשיקות על לחי,
סמק פה, ליפסטיק שם,
יפה הפלח?
קנוחים,
ודי.

מור גלובין
לאכול, עד שאקיא, עד שאעלם, 2023
עבודת וידאו, 5:50 דק'

מירב הימן
 בית הבליעה: אדום, 2003
 פרט מתוך מיצב וידאו, מוזיאון הרצליה לאמנות עכשווית

קרפלק אמנות ברוטב שזיפים

על פי מתכון של עודד הירש להכנת תערוכה אחת

מרכיבים

- 3 כוסות "פוליטיקה של זהויות"
- 2 כפות "דימוי גוף"
- 1/2 כפית "תהליכי עבודה בסטודיו"
- 2 ציטוטים של ז'יל דלז
- 1 כוס "שבירת טאבו". אפשר להמיר ב-1 כוס "ערעור מוקדי הכוח".

להכנת הרוטב

- 100 מ"ל "בדיקת גבולות"
- 3 עלי אירוניה
- 20 גרם גרגירי ארכיון
- 5 שזיפים

אופן ההכנה

- 1 ערבבו לעיסה אחת את כל המרכיבים תוך כדי הוספה איטית של הציטוטים של ז'יל דלז.
- 2 צרו גושי בצק בעלי צורה אמורפית שמשלבים תשוקה לטכנולוגיה, ביקורת חברתית, שבירת נרטיבים, יופי וחורבן.
- 3 להכנת הרוטב ערבבו בכוס את עלי האירוניה ואת גרגירי הארכיון עם נוזל 'בדיקת גבולות' עד קבלת מרקם אחיד של מחקר. מרחו במברשת על גושי הבצק.
- 4 תלו את הגושים בחוט דיג מהתקרה או הקרינו אותם בלופ זה על זה עם סאונד מקוטע שבוקע מתוכם.
- 5 אכלו את השזיפים בנפרד.

דנה לב לבנת
ללא כותרת, 2015

איה טומין לאבא

מסדר קדשה לסכום מתיבש,
טפות מים רוֹתחים במוֹרד מתכת
מתנקזים אל ביב השאול שבכּיור,
נסיון טהור חטאים.

את מרזה בקשת, אף נותרת צלוב,
תינוק שבוי באריג ההיסטוריה,
נושא תורה פגומה לאַרץ אבות הפכת אבי
ואותה בי הבית.

תורת החסד, בשול ארף,
סירים כבדים, תשמיש קדשת חליון,
כללי מטבח בעריסת הגיון.

נשמתך נותרה ללא גוף,
סימני גאלה בסדר בליה,
מקדש מטבחי מזבחה.

הפסקת קפה בשיכון בבלי

איף לתאר את ענג ההתרונות בבית הקפה, את ההתרונות השקטה כשמסביב החיים ממשיכים לרחש, ואתה נועץ עצמך לתוף כסא ויודע שבשעה הקרובה שום דבר לא יזיז אותך ממקומך, שום יד נעלמה לא תתלש אותך מהעתונים שבהם אתה מדפדף ומספר השירה שבו תשקע עוד מעט. וכבר הקפה מחמם את הנשט והחרות הזמנית מרחיבה את קנה הנשימה. נעים לך מכפות הרגלים עד פסקת שערך. אתה משלים עם הקף המתנים המתעבה, עם העור המתרפה, עם נהר הזמן שגורף עמו את העולם. עכשו אתה נועץ שנים בכריך חביתה והטעם המכר מן הילדות שב ומציף את הניתך. אתה מסתכל ביושבים לצדך באחות ברואים משנה. הזקנה שנאנחת בכל גופה למראה כותרת העתון, הגבר הנאה שמעביר יד מרצה ברעמת השיבה, שתי הפיליפיניות שמשוחחות בלשונן עם חבר שעצר מעבר לגדר המלאכותית. צפרים מנקרות שאריות קרואסון ויונה מנגררת בשביעות רצון כאלו היה הבקר מלא בהבטחה. אתה מקנה שהשירים שתקרא עכשו יהיו מצלחים וימשכו מיתרים שרירים אל תוף יומך.

חיימי פניכל
 סבאל'ה וסבתאל'ה, 2009
 יציקות מלט ויציקות חול חלולות, 10x8x8 ס"מ
 אוסף בנק דיסקונט

סובחייה חסן קייס
חנק, 2021
שמן על קנבס, 50x40 ס"מ

عبد الله الريامي

قصيدة على رف الشاعر

لا أحد يريد أن يُترك على الرف طويلا
إنني ناضجة الآن
مع قوام غني بالكامل
يمكنك وصفي بأني قليل من الفواكه
مع تلميح من التوابل
من فضلك لا تبقني معبأة
فقط أعطني الوقت لأتنفس
نحن لا ننضح بالتساوي

إن كنت لا تفهم ما أقول
ضعني على الرف مرة أخرى
أفضل جمع الغبار.. والانتظار.

עבדאללה א-ריאמי

שיר על מדף המשורר

איש לא רוצה להוותר זמן ארוך על המדף.
אני בשל עכשו
ומרקמי עשיר עד מאוד.
תוכל לומר שיש בי מעט פרות
עם רמיזה לתבלינים.
אנא, אל תותיר אותי בהקבא,
תן לי רק קצת זמן לנשם,
אנחנו לא מבשילים באפן שנה.

אם אינך מבין מה אני אומר,
הנח אותי שוב על המדף.
מוטב לי אבק להעלות. ולחכות.

[תרגם מערבית: עידן בריר]

ג'ומאנה נוג'ידאת
בסאט-בסאט, 2023
מיצב תבלינים, 100x200 ס"מ

ליאל עמרן
ננה (סיר קובות), 2022
צילום

שקד כהן
נחמה

הרתחת מים לקפה
בינתיים פרסת מן העוגה,
עכה יותר מהקודמת.
את לועסת אותה, במתינות
אז דוחסת אותה אל תוף תוכה,
פיה מתעבה, העסה הפשוטה הזו
רק, נתז סילוני אל פה ידה,
אצבעות דביקות ממתק הפרא
מעסות מגבת מטבח,
מהושט לבטן החם מתפשט.

ולרגע, הכל אטי יותר, נשלט ומנחם.

אמא מתקשרת שוב לודא שהכל בסדר.

שקד כהן
גריסים

הייתי רוצה שתזדקני עדין ובשקט
ושאכבד את זקנתך,

כמו המבגרות שקיו בצנעה
ומתו בדממה
כמו הבנות שבכו חרש.

אבל אני נכנסת אל הבית בתרועה
ואת תצאי מן העולם בקול שברים.

עכשו צריך — לחיות עם זה

והנה שרפתי. מרק
איך אפשר לשרף?
צריך לזרק
אותו

מהר לפני שתבחיני
רציתי לתת לך פעם אחת משהו שלם

האהבה שלנו מהולה
והשמחה שלנו חלקית
מהעבר אנחנו מחסירות
הגאונה בי שש מתוף עשר
רציתי מרק שלם וצהוב, סמיה כמו בית.
הגרגירים ישיטו בחמר לאט, ינחמו אותנו.

מתן בן כנען
שאריות, 2018
שמן על בד, 124x115 ס"מ
אוסף פרטי, לוס אנג'לס

משה ב. יצחקי
אמי מגדל אור

אמי הקטנה מגדל אור
אט אט מאבדת את מאור
עיניה, איך תראה,
כמו תרזיאס תגושש באפלה
להאיר דרכה לאחרים.

אמי עוד מגוששת באפלה
כמיות בשר וארז, בצל, שום
קוצצת פטרוזיליה, קשואים
ותפוחי אדמה מגררת ועוטפת,
יד שבבדה בעלי ברוב מתבלת עדין
בטעם של פעם, ודמעתה בתבשיל
נוכחת כנבואת אחרית רותחת.

אבל בשאני אומר לה בשפתה שקניתי
קמח תירס להכין דיסת ממליגה,
היא מאירה שוב בחשכה
הנראית כאלו אמרתי את הגדולה
כנבואות הנחמה.

שושי חורש
מגש 1, 1995
שמן על בד, 70x100 ס"מ

נבות בן דור בוליי ניחוחות גשומים

בחויץ מטר
אף מציצת הצפורה
בשלום מחר דורשת
ואף לי לוחשת,

הגשם לצפור קריאת נודד
ולי כעזבון מלחין,
בחלומי כהה.

עם בוא מטר
וקול צפור גוע,
מרק ירתח על הפירה
למען לב רוגע.

עם בוא הגשם והקר
מתרקם לו מעדן,
ניחוח קמח ושמרים
יעטר שולי ענן.

לקול קריאת צפור
ועם בוא תכול רקיע,
אצא אני ללגם אור
למען שבע מרגיע.

יובל מסאס

שָׁמֶן

שָׁמֶן

הוא מהות חַיִּיהָ,
היא קוֹנָה בְּגִלּוֹנִים
לא בְּלִיטָר
שְׁלֹא יִחְסֹר.

הַכְּנָה אֵינְסוֹפִית,
הַנְּמָעַן אֵינּוּ יָדוּעַ.
רִיחַ גּוֹ מִתְּפִשֵּׁט, אֵשׁ עַל בִּירִים
מִן הַבֶּקֶר עַד הַלַּיִל.

צְלִיל הַטְּגוֹן מְקַפֵּץ בְּמַחְבֵּת,
מִתְרַחֵב בְּרַחְבֵי הַבַּיִת הַקָּטָן.
חֲמָה וּמְפַעֶפֶעֶת,
זֹזָה בְּלִי הַפְּסָקָה אוֹ מְנוּחָה,
מִתְזַזֶּת בְּמִטְבָּח, לֵב עוֹלָמָה,
אֵיפָה הוּא נִגְמָר וְהִיא מִתְחַלֵּלָה.

כָּל עוֹד גּוֹפָה מְאֻפָּשֶׁר וּלְעֵתִים גַּם בְּשֵׁלָא
הִיא תִשָּׂאֵר לְטָגָן.
אֵת

גְּעוּגוּעֵיהֶם לַבַּיִת, לְאַרְץ אַחֲרֵת, רְחוֹקָה,
גְּעוּגוּעִים לִילְדֵיהָ שֶׁנִּדְדוּ לְמִטְבָּח אַחֵר.
הִיא וְהַשָּׁמֶן רוֹקְדִים בְּמִטְבָּח, לְבַד
בְּדִמְמָה.

וּכְשִׁיִּסְפֵּג הַשָּׁמֶן בְּבָצֵק הַדְּבִיק
כְּמוֹתוֹ תִתְנַפֵּחַ
מִנְאֻוָּה וּמִשְׁמָחָה, וְתִמְהַר לְשׁוֹק לְקִנּוֹת עוֹד שָׁמֶן,
וְתִתְחַל מִהֵתְחַלָּה

שושי חורש

מגש 2, 1995

שמן על בד, 80×60 ס"מ

רומי הלל
שכבות הבצל

שכבה אחר שכבה,
אט-אט מתקלפת.
השכבה הראשונה, החומה,
זו שאנשים לא מצליחים לאכל.
אחריה יורדת הרקמה הנוספת.
התפר דק, כמעט בלתי נראה.
ולבסוף, הגענו לבשר,
והדמעות זולגות על פני.
בתאבון.

מאי לויטה
רסיסים, 2022-2023
סטילס מתוך שחזור מיצג בשם זה

רינת ביינין מאירי
הפוגה (ברלין), 2022
שמן על בד, 43x67 ס"מ

מאיה גפני

לפני ואחרי

בְּלֶמֶת
מְבַרְכִים עַל הַשַּׁבָּת
אוֹכְלִים אֶכֶל שֶׁל שַׁבָּת.
אֶת
מְבַרְכֶת בְּמַהֲרֹת עַל הַשַּׁבָּת
וּמְגִיֶשָׁה אֶכֶל הַשַּׁבָּת.

לַיִל שַׁבָּת אַחֲרֵי הַמַּחֲלָה
אֶת
כָּבֵד לֹא מִתְרוֹצְצֶת
שִׁכְחָת אִיךָ לְדַבֵּר
כָּבֵד לֹא מְבַשְׁלֶת
נִפְשָׁךְ עֵיפָה
רוֹצָה לָנוּחַ.

לַיִל שַׁבָּת לִפְנֵי הַמַּחֲלָה
אֲנִי
לְבוֹשָׁה בְּשִׂמְלַת שַׁבָּת
עִם נְעֻלֵי שַׁבָּת,
וְאֶת
עִם חֲלֻצַת שַׁבָּת
חֲצֵאִית שַׁבָּת
וְנְעֻלֵי שַׁבָּת.
אֶת
מְכִינָה אֶכֶל מְנַחֵם שֶׁל שַׁבָּת
אֲנִי
מְחַבֶּקֶת אוֹתְךָ חֲבוּק שֶׁל שַׁבָּת
וּמְנַשֶּׁקֶת אוֹתְךָ נְשׁוּק שֶׁל שַׁבָּת.

בְּלֶמֶת
יוֹשְׁבִים בְּשִׁלְחֹן הַשַּׁבָּת
אֶת
מִתְרוֹצְצֶת בְּמִטְבַּח שֶׁל שַׁבָּת
מְאַרְגֶּנֶת אֶת אֶכֶל הַשַּׁבָּת
מְבִיאָה שְׁתִּיָּה שֶׁל שַׁבָּת.

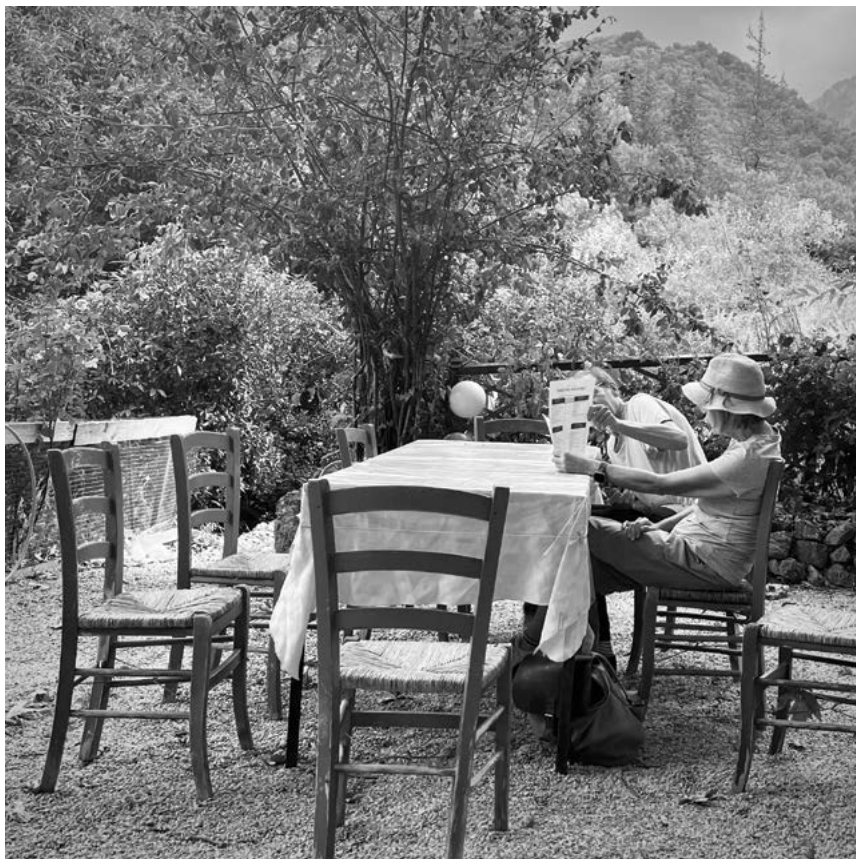
עודד הירש
ארוחת בוקר, 2007
תצלום צבע

רונית גליק קורצ'ק כל אחת צריכה אמא

כל אחת צריכה אמא
כדי שיהיה לה מקום
להניח את תרמיל המסע המאבק מאבק היום יום.

כל אחת צריכה אמא
שתושיב אותה במטבח הישן,
תמוג לה בצלחת זכוכית שקופה
את כל תבשילי אהבתה
המלוחה מדמעות קטנות של חסד וגעגוע.

כל אחת צריכה אמא
גם כשכבר גדלה והלכה לה בדרך
כדי לחזור לרגע להיות הילדה הקטנה המחכה ליד שלחן
לידה החמה והמלטפת,
לריח תבשילים עטופי נוחות ילדות.
כל אחת צריכה אמא,
את אמא שלה.

חובב רשלבך
החמץן דל / על סף המדבור / עם בוא הבן־בן־יזם, 2022
רישומי־צילום, הדפס על נייר ארכיבי, 30×30 ס"מ (דיפטיך)

עדינה קיי
ללא כותרת, 2017-18
תחריט, 30x40 ס"מ
צילום: דניאל סגל

עידית לבבי גבאי חפץ חיים

קחי לך חפץ (Take an object)

בעברית המילה "חפץ" משמעותה "עצם, דבר שאפשר לטלטל / רצון, משאלה". על כן מילה זו נעה על הטווח שבין האובייקט לתנועת הרצון. החפץ (an object), הוא דבר נייד, נמצא-דומם בעולם, ואילו הרצון (Take) הוא פעולה של האדם שתנועה ורוח בה. יפה בעיניי שבעברית שני הממדים - דבר ורצון - מתאחדים במילה אחת. אפשר למצוא ביטויים וצירופי לשון אחרים בעברית, כגון "אבני חפץ", "בחפץ לב", "מחוז חפצו", "חפץ חשוד" ו"נקיטת חפץ".

בהקשר זה עולה בי זיכרון מוקדם מהזמן שהייתי סטודנטית צעירה בלימודי האמנות במכון לאמנות באורנים (1977-1980). זה היה שיעור פיסול בשנה ב. המורה היה האמן יעקב דורצ'ין, וממנו שמעתי לראשונה את המונח "רדי-מייד" (בעברית 'מן המוכן', באנגלית: Readymade). דורצ'ין נתן לנו מספר תרגילים סביב מונח זה. אני זוכרת בבירור את ההרגשה שלפתע התנועה והמבט שלי על העולם נפתחים לרווחה, וכל מה שאפשר לשים עליו עין ולשלוח אליו יד מתמלא בפוטנציאל אפשרי, נגיש וזמין ליצירה. העולם היה בשבילי באחת למגרש משחקים גדול, למילון אין-סופי, לספר פתוח. המשורר אבות ישורון היטיב לבטא חוויה זו בשירו "שפתח אל יחיאל שמי" שנכתב בעודו מתבונן ביחיאל שמי מקים תערוכה בגלריה גורדון. כך כתב, כה יפה כתב: "לְכָל דָּבָר יֵשׁ שְׁפָה מְשֻׁלוֹ, כְּמוֹ מְקָרָה. כְּמוֹ מְזֻלָּג. כְּמוֹ כְּפִית?"¹ ועוד כתב בשיר אחר: "הַשְּׁפָה שְׁבָה מְדַבְּרִים אֵלֵי הַדְּבָרִים / שְׁבַעֲלָם, הִיא הַשְּׁפָה שְׁבָה אֲנִי מְדַבֵּר / אֶל הַדְּבָרִים שְׁבַעֲלָם. שְׁכַל דְּבָר יֵשׁ לוֹ שְׁפָה - / גַּם אֲנִי אֶתוֹ דְּבָר"²

עשי לו משהו (Do something to it)

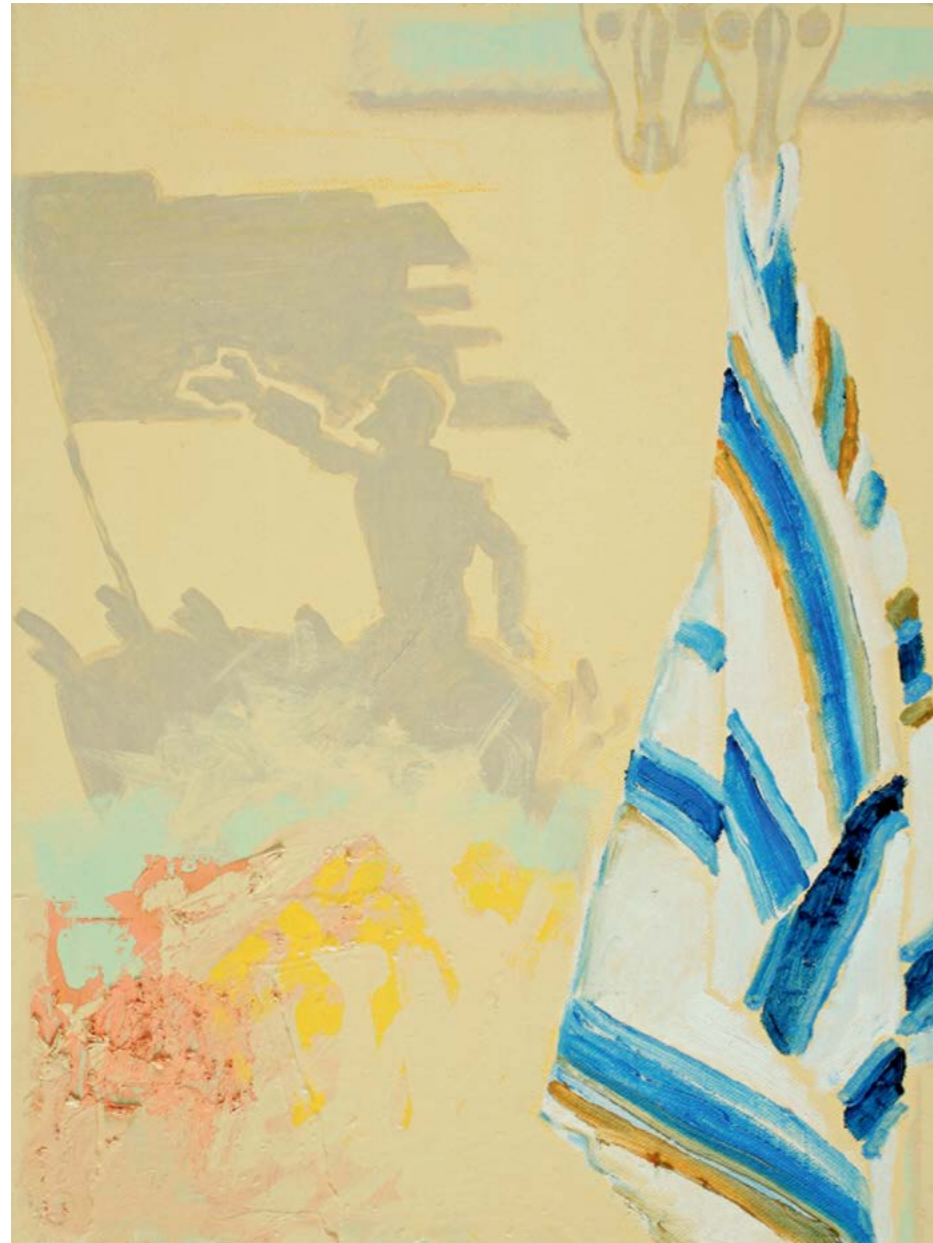
בשנות התשעים של המאה העשרים, ביני לביני, נדרתי נדר לאסוף 100 מגבות מטבח, ובו בזמן "לאסוף" 100 מילים, ולחבר ביניהן. וכך נוצרה התערוכה "עיניים של חלוצה - פרק ראשון מתוך: מאה מגבות מטבח" שהוצגה ב-1995 בגלריית הקיבוץ באוצרות של טלי תמיר.

עידית לבבי גבאי
נדוניה, מראה הצבה בתערוכה "בית אמא"
בגלריה העירונית בעפולה, 2016
אוצרים: עוז זלוף ורעי רביב

[1] אבות ישורון, כ"ד בניסן תשמ"ו (1 במאי 1986), מתוך: ארון מנוחה, הקיבוץ המאוחד: בני ברק, תש"ן (1990).

[2] אבות ישורון, "השפה שבה מדברים", מתוך: ארון מנוחה, הקיבוץ המאוחד: בני ברק, תש"ן (1990).

מגבת מטבח ודגל, 2001
שמן על בד, 40x30 ס"מ

שתי מגבות מטבח, 2000
שמן על בד, 40x30 ס"מ, אוסף מוזיאון חיפה

עשי לו עוד משהו (Do something else to it)

אחרי שמגבות המטבח שמשו לי כמעין ניירות מכתבים, בסוף שנות התשעים החזרתי אותן למקומן הטבעי (תלויות על קולביהן) במיצבים שעשיתי דוגמת המיצב "חדר הפוך" בתערוכה הקבוצתית "לינה משותפת - קבוצה וקיבוץ בתודעה הישראלית" (2005) ובמיצב "נדרוניה" בתערוכה "חדר אוכל כמשל" (2009).⁴ בו בזמן התחלתי לצייר את אוסף המגבות "המקוטלג" שלי, וכך זכתה מגבת המטבח לטרנספורמציה נוספת ביצירתי.

ב"היררכיית פיסות הברד", בין סמרטוט הרצפה לדגל, מגבת המטבח נמצאת בגובה החלציים. זוהי פיסת אריג אשר אין מסתכלים בה בדרך כלל, אלא משתמשים בה. במשך השנים, מתוך התפקיד המרובה והנטען תדיר שנתתי למגבת המטבח, היא נעשתה לחפץ-דימוי שמוזהה יותר מכול עם יצירתי.

מגבת המטבח הייתה לייצוג של נוכחות, של ישות אנתרופומורפית במצב של עדות סופגת ושותקת. נוכחות שמסמנת מקום - בית, מטבח. מקום שבין הפרטי, האינטימי, לבללי. מקום שאני רוצה להשקיף ממנו על העולם והמגבת משקיפה בו גם עליי חזרה. את המקום הזה אני רוצה "לכפות" להתבוננות ולהרהור, על עצמי ועל הצופה ביצירתי.

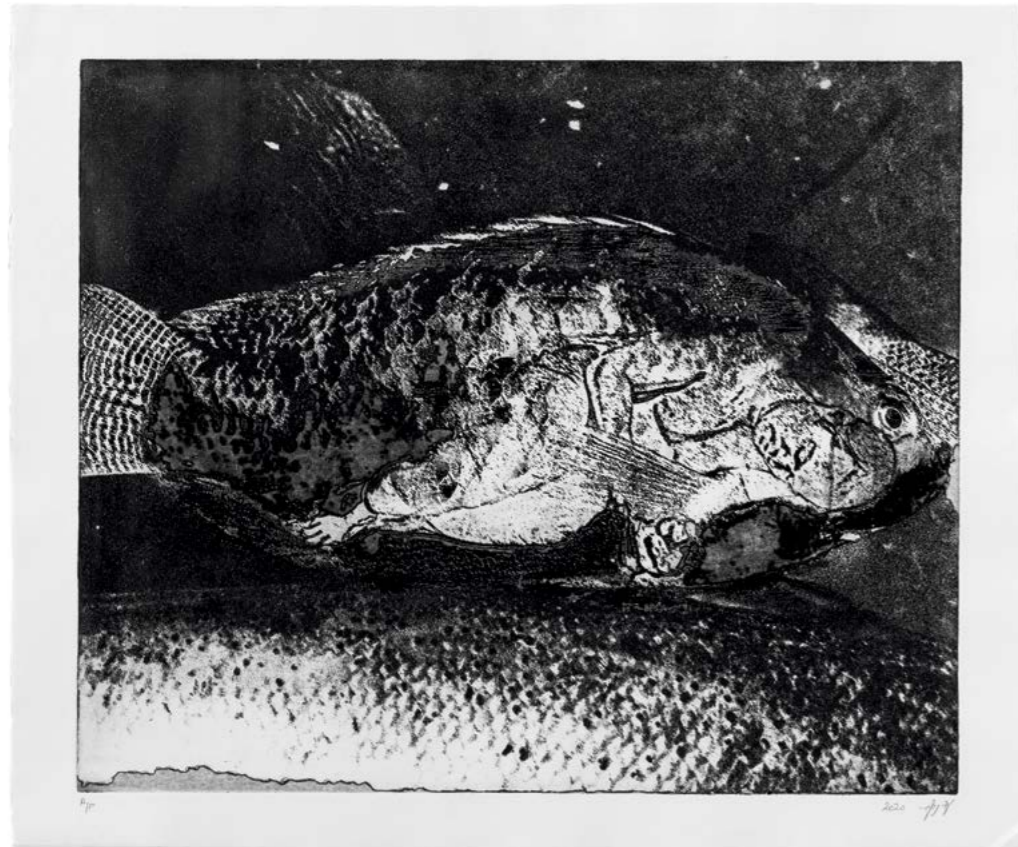
לימים, בחלוף שלושים שנה, כשבא מורי ורבי יעקב דורצ'ין לבקרני בסטודיו, הוא אמר לי: "נו באמת, עידית, אולי תעזבי כבר את מגבת המטבח?... ואני השבתי לו: "כן, בסדר, אבל אז לא יהיה לי במה להחזיק..."

עידית לבבי גבאי, מקבץ עבודות מתוך: מאה מגבות מטבח, 1994
טכניקה מעורבת על בד, 20 ס"מ כ"א

[3] התערוכה "לינה משותפת - קבוצה וקיבוץ בתודעה הישראלית", 2005, ביתן הלנה רובינשטיין, תל אביב. אוצרת: טלי תמיר.

[4] המיצב "נדרוניה" הוצג לראשונה בתערוכה "חדר אוכל כמשל" ב-2009. אוצרת: מיכל שכנאי; ובפעם השנייה בתערוכה "בית אמא" ב-2016 בגלריה העירונית בעפולה. אוצרים: עוז זלוף ורעי רביב.

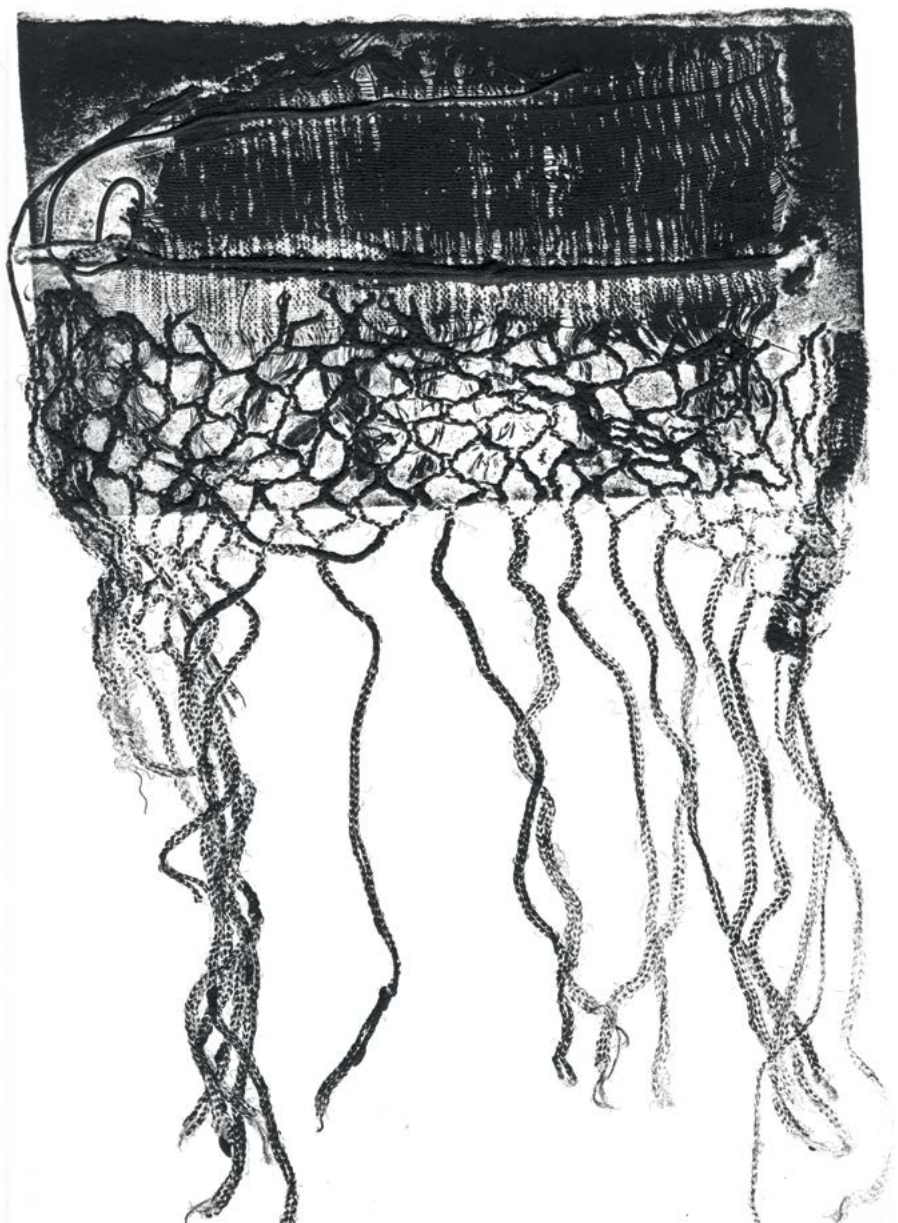
יונה בבטן הדג, 2020
 תחריט, 57x68 ס"מ
 צילום: דניאל סגל

עדינה קיי
 ללא כותרת, 2020
 טכניקת תחריט מעורבת, 62x70 ס"מ
 צילום: דניאל סגל

עידית לבבי גבאי
 מגבת מטבח על גשר צר, 2008
 שמן על בד, 50x60 ס"מ

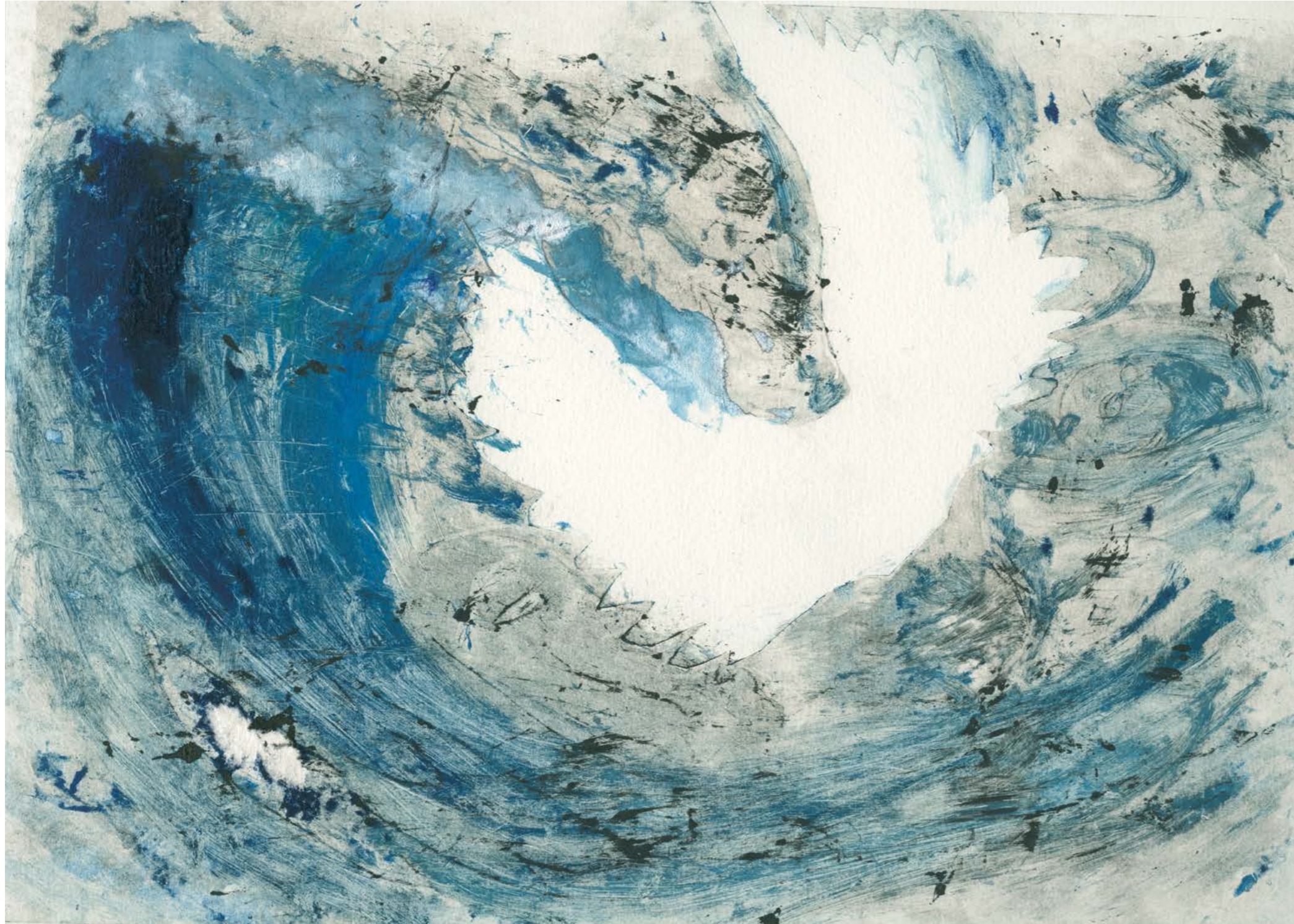

לאנה טויל
ללא כותרת, 2023
נפט, טכניקה מעורבת, 11x18 ס"מ

לירון חנה אוחיון נוביה מן הים

נוביה מספרת לי שכבר אין דגי טונה בפוארטו אסקונדו.
(את המלה טונה אני מבינה),
ועל אשה זונה
וילדה עם בנים שרצתה לאמץ.
ושלשה ילדים שחומים וגבוהים. ילדים של החוף.
ואהוב שהיה.
ואהוב שיש. שלא רוצה ילדים.
והחיים שעוברים "רפידו־רפידו".

נשים לא צריכות שפה בשביל לדבר,
הן צריכות נשים
שיקשיבו להן במסעדה קטנה באחת עשרה בלילה
על קסדיה רותחת עם סלסה אדמה
וקפה עם קצת יותר מדי סכר.

לאנה טויל
ללא כותרת, 2023, קולוגרף, 40x12 ס"מ
משמאל: ללא כותרת, 2023, קולוגרף, 11x18 ס"מ

ליטל שטיינברג
בחורה של שכבות

לפני שיצאתי לבשתי חלצה
מעליה קפוצ'ון
ומעליו מעיל –
כזאת אני.

וביום שבת הכנתי שקשוקה
והתכתי בצל כמו שפלים אוהבים,
אבל אתה הסתכלת עלי
וידעת
שהדמעות הן לא בגלל הבצל.

וכשהגיע יום ראשון
הכנתי פריך עם גבינה צהבה
והוספתי שכבה עבה של חמאה,
כזאת אני –
בחורה של שכבות.

صلاح فائق
*

وجبة عشائي جيدة،
ألتقطتها من مكبٍ سوبرماركت للأجانب،
أعثر هناك أيضاً على كتبٍ فلسفية
روايات، قصائد بخط اليد ولمجهولين
أضعُ إسمي عليها، أنشرها كل يوم

סלאח פאיק
*

ארוחת הערב שלי טובה,
אספתי אותה מפח אשפה של סופרמרקט בבעלות זרים.
אני מוצא שם גם ספרי פילוסופיה
רומנים ושירים בכתב-יד של מחברים אלמונים.
אני מוסיף עליהם את שמי ומפרסם אותם בכל יום.

[תרגם מערבית: עידן בריר]

كارل ماركس في شقتي

اعودُ الى شقتي في المساء
فأفاجأ بكارل ماركس في المطبخ
- هل تملك هذه الشقة؟
- نعم، اجيبه
- اذن انت برجوازي صغير. وعملك؟
- انا مترجم
- حسناً، انت لا تستغل احداً، غير انك مُستغل
- صحيح
- اين صديقك انغلز؟
- مع صديقتي الشمطاء في كامدن تاون .
طبختُ لك , ساكل فقط , وهكذا لن اكلفك شيئاً
- اعرفك تحبّ النبيذ الفرنسي . ساذهبُ لأشترى قنينة
- جيد. شكراً لك. سانتظرك .
حين اعودُ مع القنينة لا اراهُ في المطبخ ولا في الشقة
اجلس، افتحْ سداة القنينة واشرب
اين ذهبَ واين الطعام الذي طبخ؟

קרל מרקס בדירתי

אני שב לדירתי לעת ערב
ומפתע לראות את קרל מרקס במטבח.
"האם אתה בעל הדירה?"
"כן", השבתי לו.
"אם כן, אז אתה זעיר בורגני. כמה אתה עובד?"
"אני מתרגם."
"יפי, אתה לא מנצל איש, אולי מנצל בעצמך?"
"נכון. איפה חברך אנגלס?"
"עם חברתו הזקנה בקמדן טאון.
בשלת לי לה. אבל רק מעט וכה לא אגבה ממך דבר."
"אני יודע שאתה אוהב יין צרפתי, אלף לקנות בקבוק."
"מצין. תודה רבה, אחכה לה."
כשאני שב עם הבקבוק, אני רואה אותו במטבח או בדירה.
אני יושב, פותח את פקק הבקבוק ולוגם.
לאן הלך ואיפה האכל שבשלי?

נטע זידל
על השולחן, 2023
טכניקה מעורבת, 30x42 ס"מ

יחיל צבן

חיי המין של השניצל הארץ־ישראלי

לא צריך להיות קרטוגרף כדי לדעת שממעוף הציפור ארץ ישראל נראית כמו שניצל. דומה כי הקדוש ברוך הוא, שדבר אינו נפלא מבינתו, נטל תרנגולת ענקית, פרס נתח נאה מבשרה, דפק ביד חזקה ובורוע נטויה, קימח בזיו השכינה, טבל בביצה הטרופה של ההיסטוריה, ציפה בפרורי לחם כשרים ואז טיגן את כל העסק בחום מזרח תיכון.

אם אתם מצד ימין של המפה הפוליטית, ארץ ישראל נראית כמו שניצל שלם פריך ועסיסי. אם אתם מצד שמאל של המפה הפוליטית, ארץ ישראל נראית כמו שניצל שלם פריך ועסיסי שנתנו בו ביס רציני. מה הפלא שצורת השניצל הקדוש מעוררת מחלוקת קשה בקרב סועדיו. אנשי הימין טוענים שהשניצל שייך רק ליהודים ומי שאינו חושב כמוהם הוא בוגד. השמאלנים הבוגדנים רוצים לתת ברשותם חתיכה או שתיים לפלסטינים. "אין מספיק שניצל לכולם", צווחים אנשי מרכז הליכוד; "שתי חתיכות לשני עמים", מזדעזעים קוראי הארץ; "כתוב בתורה שהשניצל שלנו", פוסקים רבני ישיבות ההסדר; "אבל יש תחליפי סויה בריאים ומוסריים", מסבירים יפי הנפש ממרצ. ובין ריב למדון, כשהרעב גובר ומגיעה שעת ארוחת הצוהריים הניצים מסבים אל השולחן וממלאים בשניצל את פיהם, שהתרוקן מאלות ומקללות.

כי את השניצל הישראלי, כתיתה בעברית לא מדוברת, אוכלים כולם: חילונים ודתיים, אשכנזים ומזרחים, יהודים וערבים, גברים ונשים, מבוגרים וילדים. אפילו טבעונים שאינם אוכלים בשום פנים שניצל אוכלים שניצל תירס ושניצל טופו. השניצל נפוץ בכל חלקי הארץ ובכל עונות השנה. הוא תושב קבע במסעדות פועלים, פקודת חג בחדרי אוכל צבאיים, ציוד חיוני לפיקניק של שבת ומחצב שכיח במקפאים ענקיים של רשתות מזון וסבתות מסורות. השניצל הוא מאכל גמיש ומודולרי. הוא מגיע דק ורחב כמו הצלחת בה הוא מוגש בבית קפה אופנתי, חתיך ושרירי כמו נער מתרפק בחיק בגט מזנונים, בוהק כמו כוכב ובצורת כוכב שחומם במיקרו לילדים. השניצל סובלני ואמפתי. הוא חי בשלום עם קטשופ, חרדל, מיונז, חומוס, סחוג, צ'ילי מתוק, חזרת ולימון, נמצא ביחסי שכנות טובה עם הצי'פס, האורז, הפירה, הקוסקוס והפסטה ומוכן לגור בפיתה, בלחמנייה ובכף היד, לדרך, כחטיף. השניצל הוא הרגל, מוסכמה, השקפת עולם. בגללו חדרי המדרגות של שישי בצוהריים מתמלאים רעש של דפיקות וריח של טיגון, בגללו מאות מיליוני תרנגולות נכלאות בלולים צפופים ומזוהמים ומבלות את חייהן בכאב וסבל, בגללו ישראל היא המדינה הצורכת הכי הרבה בשר עוף לאדם בעולם. אימפריה.

שחר מרקוס

אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה, 2008

צילום, 120×70 ס"מ

מה סוד קסמו של השניצל הישראלי? כיצד השתלטה על המטבח המקומי מנה וינאית שבמקור הוכנה מבשר עגל וטוגנה בשומן חזיר או בחמאה? כיצד כבש את בלוטות הטעם של העם הנבחר נתח בשר ירוד, נודף ריח שמן שרוף, המצריך התעסקות והכנה מרובות? כיצד התנחל בצלחת הישראלית מאכל שופע שומן, נתרן ושאר שדים ומזיקים?

התשובה השגורה היא שהשניצל הוא מאכל ציוני גאה. עם הקמת המדינה החליטה הנהגת המשק כי הפרוטאין העיקרי שיסופק לאוכלוסייה יגיע מבשר תרנגולת. מחיר בשר העוף אוחד וסובסד, ובשל המחסור תוקצב בכמויות קטנות. השניצל הווינאי שהגיע בשנות השלושים של המאה ה-20 ממרכז אירופה עם אנשי העלייה החמישית, נכנס לתפריט הצנע מפני שהוא צורת עיבוד של בשר המתאימה לחברה בעלת אמצעי מזון מוגבלים. במקום בשר עגל יקר, לוקחים חזה עוף ומדקקים אותו במהלומות פטיש. המהלומות עושות אותו נוח יותר ללעיסה, ובעיקר מגדילות את פני השטח של המנה. ככל שהמאכל רחב יותר, ככל שהוא תופס יותר מקום בצלחת, כך נדמה שהמנה גדולה יותר. לאחר תהליך ההרחבה מגיע שלב העיבוי. טובלים את השניצל הדקיק בקמח, בלילת ביצה ומצפים בפרורי לחם. הבשר הרוזה מתעטף בשכבות שמכפילות את נפחו. טיגון השניצל מוסיף לבשר הרזה פריכות, צבע זהוב מצודד ובעיקר שומן זול שנספג בפרורי הלחם. רטבים סמיכים ועזים מוסיפים לו חריפות, מתיקות וחמיצות ומפצים על עמימות טעמו. השניצל יוצא מהמחבת גדול כמו סטייק, פריך כמו בורקס, שמן כמו סופגנייה – איכויות המשכיחות את עברו הדל והתפל. אולי השניצל לא בריא, אולי השניצל מכאיב לתרנגולות, אולי הוא לא מי יודע מה טעים, אבל תכונות אלו בטלות בשישים לעומת תפקידו הלאומי, שאותו הוא ממלא בנאמנות עד היום – בשר להמונים.

ברם ההסבר ההיסטורי, הקושר בין הפופולריות של שניצל להגמוניה קולינרית לאומית הוא לכל היותר חלקי. הוא מבהיר מדוע השניצל היה מאכל נפוץ בשנות החמישים, שאז חולקו מוצרי מזון, ובעיקר בשר, במשורה, אבל אין הוא מסביר מדוע שרד מאכל זה דווקא את תהפוכות הזמן, ולא מאכלים ציוניים אחרים, כגון קציצות דג בקלה, פודינג לחם וממרח שמרים. יותר מזה, אין הוא מסביר מדוע כיום מדינת ישראל, המתגאה בזהות קולינרית ססגונית שעשויה ערב רב של מאכלי עדות, עמים ומסורות, סוגדת למאכל כה תעשייתי, סר טעם ושגרת.

כיום השניצל הישראלי הוא יותר ממאכל פופולרי, השניצל הישראלי הוא ידוען. הוא אורח רצוי בתוכניות בישול טלוויזיוניות, ושם הוא מדלג במיומנות ממחבת למחבת, דוגמן מבוקש שמצטלם בזוויות מגרות ומפתות בבלוגים ובמדורי בישול וגיבורן של אינ-ספור פרסומות יקרות המציגות אותו מרחף כמלאך עטוף פירורי אור לנוכח פניהם המאושרות של בני משפחה המסבים לשולחן. התוכניות, המצלמות והפרסומות משבחות את מעלותיו, מהללות את פועליו ופוסחות בקלילות על הנזקים האקולוגיים שצריכתו מחוללת: התפתחות זני חידקים עמידים בפני אנטיביוטיקה בשל זרזי הגידול הניתנים לתרנגולות, זיהום חמור של האוויר, הקרקע ומי התהום בשל צואת

עופות ובזבוז גדול של משאבים (האנרגייה המושקעת בגידול עוף גבוהה פי חמישה לפחות מהאנרגייה שהעוף מספק).

השניצל הישראלי הוא יותר מידוען, השניצל הישראלי הוא בן דמותה של ארוחת הצהריים. הוא המחוג הקולינרי המורה על אמצע היום, הוא ריח הניחוח המודיע על הפסקת העבודה, הוא פניה הזוהרות של המנה העיקרית, הלב של הצלחת. נוכחותו קובעת את הזמן, לפני השניצל ואחרי השניצל. זמן השניצל. לכן, אין מזנון עובדים שאין בו שניצל, אין חדר אוכל שאין בו שניצל, אין מתחם הסעדה שאין בו שניצל. מדי יום רבבות עובדים שוברים את רעבונם ברבבות נתחי עוף אלמוניים ואלמים, שאינם מספרים להם על תערובות המזון המפוקפקות בהן פוטמו, על הזוהמה המסוכנת שבתוכה שכשכו, על הסבל ועל המצוקה שליוו אותם מהבקיעה ועד השחיטה.

השניצל הישראלי הוא יותר מארוחת צהריים, השניצל הישראלי הוא המאכל הכי ביתי והכי משפחתי. מבית המטבחיים מגיע בשר ירוד שחידקים (סלמונלה, קמפילובקטרה, אי-קולי), מתכות רעילות אשר עלולות לגרום סרטן וכמויות גבוהות של שומן ומלח שורצים בו לעיתים שכיחות. במטבח הביתי הוא נבלל בתוספות לא בריאות (קמח לבן, ביצה, פירורי לחם), מותקן בצורה לא בריאה (טיגון) ואז מוגש בגאוה על צלחת נקייה ומבהיקה לילדים חמודים ורעבים. במחבת המרחשת, בצלחת המבהיקה, בפה הלועס של הילד, השניצל מפסיק להיות ג'אנק פוד ומשתנה לרגש – אהבת אם.

השניצל לא השתלט על המטבח הישראלי בשנות החמישים של המאה ה-20 אלא חמישים שנים מאוחר יותר, בראשית שנות האלפיים. אז נוסף לשניצל טעם נוסף וזה שינה לחלוטין את מעמדו בתרבות האכילה המקומית ועשה אותו פטיש קולינרי. השניצל קיבל את החוזה של אימא.

בסוף שנת 1999 מיתגה חברת תנובה, יצרנית ומשווקת הבשר הגדולה בישראל, את מוצרי העוף שלה מחדש. שם המותג הנבחר היה גאוני וחולני – מאמא עוף. מאמא עוף איחד בין האם לבשר התרנגולת, בין המאמא ובין העוף. השם הבהיר לאימהות שהמאמא כבר נמצאת בתוך העוף, בתוך בשר תרנגולת בוגרת ממין נקבה שהוצגה כאם. קונה לילדיה אימא בצורת עוף, מבשלת לילדיה אימא בצורת עוף ומגישה לילדיה אימא בצורת עוף. זאת ועוד, השם מאמא גם מחקה את הקול הילדי, את ה"מא". קול ייחודי שהוא קריאה לאם, תביעה לאם, רעב לאם: "מאמא עוף!" וכמובן זהו שם בעל ניחוח איטלקי, של אימהות איטלקיות, של מאמות גדולות מהחיים, שיודעות איך לבשל ואיך לאהוב.

הפרסומת הראשונה של מאמא עוף, ששודרה בשנת 2000 בערוץ 2 המסחרי, קשרה באלומות, בבוטות ובתחכום בין חוזה אימהי ובין בשר העוף. אימהות דשנות וחייכניות שרות במטבח מטופח, בשכונה ציורית, את שבחי המוצר בזמן שהן מכינות צלי עוף דשן לבני המשפחה. מה שבלט בפרסומת הוא החוזה השופע של הנשים השרות, חוזה בעל מחשוף עמוק, צחור ונדיב. ההיקש היה ברור, אמהות עם חוזה עסיסי מבשלות

עוף עסיסי. הפרסומת הסתיימה בהוצאת צלי העוף מן התנור ובפילוח חזה העוף לשני חלקים באמצעות סכין חדה. מאמא עוף ליכדה בין החזה האימהי, המעניק לצאצאים חלב בשנות חייהם הראשונות, ובין החזה של התרנגולת, המעניק לצאצאים בשר כאשר הם נגמלים מחלב. ילדים קטנים יונקים מהחזה של אימא, ילדים גדולים אוכלים את החזה של אימא.

האימהות המזינה היא יסוד העולם. הן כחוויה הסגולית של התינוקת והן כחוויה ראשונית בתרבות האנושית. התינוקת מתקיימת מגוף האם, סופגת את גוף האם לתוכה. האם מעניקה לתינוקת את קיומה ואת גופה. בומן היניקה הן מביטות זו בזו, חשות זו את זו, מזהות זו את זו, גופיהן הנפרדים מתלכדים, בשנית. היעדרות האם היא רעב, מצוקה ואימה. נוכחותה היא עונג, הכרה וביטחון. האימהות המזינה מצויה במיתוסים קדומים כמו ישות קמאית שדואגת לילדיה – אימא אדמה, אלת האדמה דמטר, ארץ ובת חלב ודבש, אם התיירס. פסליה, צלמיות פריזן בעלות חזה שופע, מקצתן בנות מאות אלפי שנים, הם מן הסימנים הראשונים לקיומה של חברה אנושית. חברה תנובה חיברה את המשחטות ואת המפעלים להפקת בשר עוף ולייצורו לליבת האנרגיה הביולוגית, הפסיכולוגית והמיתולוגית הזאת. היא עיבדה את האימהות, את האהבה לאם, את האם האוהבת, את הדחף האורלי ואת דחף ההזנה למיתוס שאפשר להכניס לפה. וזה עבד. הפרסומת למאמא עוף נבחרה לקמפיין האפקטיבי של השנה, השם "מאמא עוף" נהיה מותג שמזוהה עם מוצרי העוף, והמכירות של מוצריו נסקו במאות אחוזים. כולם רצו תרנגולת בטעם אימא.

הפרסומות שהופקו אחרי כן למוצרי העוף של מאמא עוף ושל המותג המתחרה "עוף טוב" (שני המותגים החולקים את השליטה כיום בשוק השניצלים הקפואים) כבר התמקדו במוצרים מוכנים לאכילה, ובעיקר בשניצלים: אימהות דאוגות פצחו בריקודי בטן מול ילדים שלעסו שניצלים בצורת לב, אימהות חטובות הגישו שניצלים חטובים למשפחה חטובה, וקריינים בעלי קול חם ומלטף חזרו והדגישו: "חזה עוף טרי", "מאמא אחוז חזה עוף", "הו מאמא".

חברת תנובה לא הייתה החברה הראשונה ולא השנייה שחיברה בין חזה אימהי לבשר כדי למכור מוצרי מזון. המפורסמת מכולן היא חברת מקדונלד'ס, שבשנות ה-60 של המאה שעברה עיצבה מחדש את הסמל שלה האות M (האם הגדולה) בצורת זוג שדיים ענקיים ומוזהבים. השדיים של מקדונלד'ס זוהרים כיום בכל העולם, רומזים לסועדים להיכנס לסניף ולהזמין המבורגר עגול ודשן או מקנגסט, הגרסה הבינונית של השניצל. הארוטיקה האימהית המקושרת למוצרי מזון מן החי מאפשרת לחברות המזון להסתיר את העובדה שהמאכלים אשר הן מספקות ללקוחותיהן מיוצרים בייצור סדרתי, אוטומטי ומכני. שוחט עלום ביתק את גרונה של החיה, קירות בטון חסמו את זעקותיה, מכונה קרה עיבדה אותה למנה. שום יד אוהבת לא נגעה בבשר. אין בו חום או קרבה, רק אדישות, אכזריות ובצע.

השניצל בישראל פופולרי לא בשל טעמו ולא בשל עברו, אלא משום שהוא מקודד ומנוסח על ידי תעשיית הבשר כפטיש קולינרי – כבשר אמהי עליו מתענגים ילדים וילדים מגודלים. הפטישיזציה של השניצל שווה זהב. שוק בשר העוף בישראל מגלגל יותר מחמישה מיליארד שקל בשנה. כדי שהכסף ימשיך לזרום אנשים חייבים לאכול בשר עוף, חייבים לרצות בשר עוף, חייבים לאהוב בשר עוף. לכן הנמענים המרכזיים של תודעת השניצל אינם הילדים או ילדים מגודלים שמתגעעים לאימא, אלא האימהות עצמן. מסעות הפרסום של השניצל, מדורי הבישול של השניצל, מתכוני השניצל ממוקדים ומכוונים אל הקונות ואל המטגנות. הם משדרים להן שהשניצל הוא הגשמה של המהות האימהית, של התפקוד האימהי, של האימהות עצמה. אימא טובה קונה חזה עוף טרי ומכינה שניצל טרי לילדיה, אימא טובה קונה שניצל קפוא מרכיבים טבעיים בלבד! אימא טובה מלמדת את ילדיה לאכול שניצל מגיל צעיר. החיבור הפרוורטי בין חזה האישה לחזה העוף תובע מהאימהות להפנים שהן לא רק קונות את השניצל, מתקינות את השניצל ומגישות את השניצל אלא שהן עצמן שניצל. ואם השניצל לא טעים, לא טרי, לא עשוי ממאה אחוז חזה עוף, ואם אין שניצל במקרה, במקפא, בקופסת הפלסטיק או בפה של בני המשפחה, הן מעלו בתפקידן עלי אדמות – להתקיים כבשר זמין, מזין ומענג.

הפטישיזציה של השניצל הישראלי, שתרבות תעשיית הבשר מפעילה ומתחזקת בשלל פרסומות, תוכניות ומתכונים, משגשגת על קרקע פורייה. התקנת השניצל ומרכיבו מתכתבים עם המיניות האימהית. השניצל הוא מאכל שהכנתו כרוכה באלימות. על האם המבשלת להלום בבשר בפטיש ייעודי, לרכך אותו כך שיהיה נוח לנגיסה וללעיסה, לדקק אותו כך שיראה כמו "חתיכה". בכל יום אלפי אימהות בישראל דופקות את עצמן, מנגנות את המקצב המסמן את גופן, משטח את גופן למען הנאותיהם של אחרים. הפרפורמנס האימהי נמשך כאשר הבשר הדק, המרוכך והדווי נעטף ומטוגן עד כלות, כדי להתקיים כאובייקט תשוקה.

אובייקט התשוקה המטוגן עשוי מאם וצאצא – מתרנגולת וביצה. התקנת השניצל כרוכה בטבילת חזה העוף האימהי בנוזלי הביצה התינוקית והכנת מאכל אחד מהם, מאכל שמלכד את האימהות והילדות לכדי ישות אחת. השניצל הוא באמת מאכל נוסטלגי. אך אין זה געגוע לארץ ישראל הישנה והטובה כמו כמיהה לימים שבהם האם והצאצא היו דבוקים זה בזה, חבוקים זה בזה, גוף אחד. האם מגישה לילדיה אימהות מבושלת בילדות, הילדים אוכלים ילדות מבושלת באימהות. המשפחה אוכלת קרבה משפחתית. האומה מתאחדת סביב המנה המאוחדת. כל ישראל ערבים זה לזה.

לא הכול רואים בעין יפה את ממשלת האחדות של השניצל. המקרא למשל מקפיד מאוד על הפרדה קולינרית בין אמהות לצאצאים. האיסור המקראי לא־תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אִמּוֹ (שמות כג, יט; לה, כט; דברים יד, כא), שהתפתח ברבות השנים למערך חוקי האכילה המסובך בעולם, נובע מהאימה מפני ערבוב שתי זהויות שאמורות להיות

שחר מרקוס
הרובה, 2008
סטילס מתוך וידאו בשם זה

מובחנות זו מזו: האם וצאצאה. החלב המשמש להזנת הצאצא נהיה החומר שהצאצא מוצא בו את אובדנו. הבישול של בשר בחלב מייצג אכילה נתעבת, היפוך של הקשר התזונתי הביולוגי. חוקרי תרבות שונים (קלוד לוי-שטראוס, ז'אן סולר וז'וליה קריסטבה למשל) הצביעו על הקרבה בין האופן שחוקי הטומאה של המזון מקודדים במקרא לאופן שהאיסורים על גילוי עריות מקודדים. כשם שאסור לערבב בסיר בין הגדי לאימו, כך אסור לערבב במיטה בין הדורות.

שילוח הקן הנזכר בספר דברים בהמשך לאיסור לא-תבשל גדי בחלב אמו עוסק גם הוא בקשר בין האינסטיטואלי לקולינרי: פי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים (דברים כב, ו-ז). ההלכה קובעת שאין לקחת את אפרוחי הציפור או את ביציה בלי להבריא את האם. גם כאן האדם מחויב לשמור על הפרדה ברורה בין האם לצאצא. יתר על כן, התורה מציינת, ציון נדיר, כי למקיימי המצווה מובטחת אריכות ימים, ושכר זה זהה לזה המובטח למי שמקיים את הדיבר החמישי - מצוות כיבוד אב ואם: כבוד את אביך ואת אמך למען יארכו ימיהם על האדמה אשר יהיה לך לאהיה נתן לך (שמות כ, יא). קיום מצוות שילוח האם מהקן הוא וריאציה על היחס התקין והראוי בין הצאצאים להוריהם, המשמר את ההפרדה הבין-דורית.

השניצל הישראלי עובר על שני האיסורים המקראיים: הוא מאחד בין האם לבנה (גדי בחלב אימו) ומטגן את "האם על הבנים" (שילוח הקן). מעמדה מסורתית זו היה אמור השניצל להיות מאכל טמא ומשוקץ בחברה הישראלית. מאכל שמציין שבר מוסרי אשר מערער על הגבולות שמבנים משפחתיים וקהילתיים מיוסדים עליהם. אבל במקום לדחות את השניצל בשאט נפש תושבי מדינת ישראל אוכלים אותו בכל פה. כי מנקודת מבט קפיטליסטית-צרכנית מומיו הם מעלותיו. הם מקנים לחזה העוף המצופה פרורי לחם את האפשרות להתקיים כסחורה פרוורטית מושלמת שמעניקה עונג קמאי ואסור במחיר שווה לכל נפש.

השניצל הישראלי המהולל הוא תצורת צריכה שסונתזה והוחדרה כאהבה אימהית. הוא מציין את השתלטות חברות המזון הגדולות על התודעה הקולינרית של הצרכנים ואת יכולתן להתכתב עם משאלות ארוטיות ועם דגמים מגדריים כדי למכור את מוצריהן. ויותר מכול - תסביך השניצל הישראלי מדגיש עד כמה תרבות הבשר הקפיטליסטית פועמת בלב הזהות המשפחתית-לאומית ועד כמה היא מעניקה לה חיים, משמעות וטעם.

עביר פרחאת פרג'
לחם תפור, 2023
פיתה דרווית וחוט רקמה אדום, מידות משתנות
צילום: דוניא שנאן

רשימת המשתתפים

דנה בומץ · משוררת ואמנית רבת-חומית. עוסקת בהקמת יוזמות בתחומי החינוך, האמנות והתרבות ובמיסודן. הוציאה לאור שני ספרי שירה. בוגרת התכנית להוראה רבת-חומית של מדעי הרוח והאמנויות לתואר שני באורנים, מסלול אמן-מורה.

עידן בריר · מתרגם שירה ופרוזה מערבית, מטורקית, מפורטוגזית ומאנגלית לעברית. מרצה להיסטוריה של המזרח התיכון באוניברסיטת בן-גוריון בנגב ובאוניברסיטה העברית בירושלים. מלמד ערבית באוניברסיטת חיפה.

עידית לבבי גבאי · אמנית-מורה ופועלת תרבות. גמלאית של אורנים. ארבעה עשורים מילאה תפקידים רבים במכון לאמנות באורנים. עורכת ומייסדת עמיתה של קו נטוי – כתב עת לספרות ואמנות (גיליונות 1-17). בשנת 2021 זכתה בפרס מפעל חיים מטעם משרד התרבות והספורט, המחלקה לאמנות פלסטית.

מור גלובין · אמנית מתחילה, סטודנטית שנה ג' לתואר ראשון בחוג לאמנות.

מאיה גפני · יוצרת בתחילת דרכה. סטודנטית שנה א' בחוג לספרות וכתביה יצירתית ובחוג לחינוך ולדרוף באורנים.

יונת ניצן גרין · ילידת קיבוץ חפציבה. מתגוררת באנגליה. אמנית-חוקרת. בוגרת תואר ראשון בחוג לאמנות באורנים. השלימה שני תארי MA וכתבה את הדוקטורט באוניברסיטת סאות'המפטון בתחום ילדות קיבוצית וסובייקטיביות אימהית. כיום סטודנטית לדוקטורט שני באוניברסיטת לפבורו בהנחיית הפרופסור הילרי רובינסון והד"ר דבורה הרטי.

אביטל כהן אהרוני · אמנית רבת-חומית, סטודנטית בתכנית להוראה רבת-חומית של מדעי הרוח והאמנויות, מסלול אמן-מורה לתואר שני באורנים. אמא לשלושה (17, 13, 10), מורה לאמנות באורט טבעון ורכזת החינוך של הגלריה באורנים.

לירון חנה אוהיון · אמנית רבת-חומית, מחנכת ומשוררת. חיה ויוצרת בחיפה. בוגרת התכנית להוראה רבת-חומית של מדעי הרוח והאמנויות לתואר שני באורנים, מסלול אמן-מורה.

שגיא אלנקוה · בן 45, תושב זיכרון יעקב. בוגר במדעים מהאוניברסיטה הפתוחה. משורר, ספרו השביעי עתיד לראות אור בקרוב בהוצאת מקום לשירה. חתן פרס היצירה לסופרים עבריים ע"ש לוי אשכול (תשע"ו). ספרו קונפליקט זכה בפרס שרת התרבות לספרי ביכורים (תשע"א).

איתן בולוקן · עוסק בפילוסופיה השוואתית, בחקר דתות אסיה ובתרגום מיפנית לעברית.

נבות בן-דרור בוליי · סטודנט בחוג לספרות באורנים. יוצר וכותב שירה.

קארין דן - כותבת, מנחת סדנאות לכתביה אינטואיטיבית. בוגרת החוג לספרות והחוג לחינוך חברתי-קהילתי באורנים. בוגרת לימודי פסיכותרפיה.

גילי דנון - משורר, יוצר קולנוע ואמן וידאו ארט. ספר שיריו השני הרוח הטובה ראה אור לאחרונה בהוצאת קתרזיס. מתגורר בתל אביב.

מורן דעקה - יוצרת בתחילת דרכה, סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים.

מירב הימן - אמנית וידאו וצלמת. בוגרת בהצטיינות של המחלקה לצילום, וידאו והדמייה ממוחשבת בבצלאל. זכתה בפרס אמן-מורה של משרד החינוך פעמיים ובפרס עידוד היצירה, 2008. הציגה בגלריה נוגה בתל אביב, במוזיאון חיפה, במוזיאון תל אביב, במוזיאון הרצלייה, במוזיאון פתח תקווה ועוד. מלמדת צילום וידאו במכללת ספיר ובמוזיאון תל אביב לאמנות. עבודותיה עוסקות בזהות, במוסכמות חברתיות שקשורות לזוגיות, למשפחה, לתרבות הצריכה ולבית.

עודד הירש - אמן ומרצה לאמנות. מכהן כראש המכון לאמנות באורנים משנת 2017.

רומי הלל - יוצרת בתחילת דרכה, סטודנטית שנה ב' לחינוך חברתי-קהילתי וספרות באורנים.

רפי וייכרט - משורר, מתרגם ועורך. פרופסור בחוג לספרות עברית והשוואתית באוניברסיטת חיפה, שם הוא עומד בראש התכנית לכתביה יצירתית. במשך השנים שימש מרצה בחוג לספרות ומבע יצירתי באורנים.

דורון וולף - אמן ומרצה לציור ורישום. חי ועובד בניו הייבן, ארצות הברית. בוגר המכון לאמנות באורנים ובעל תואר שני באמנות ויצירה מאוניברסיטת חיפה.

שלומית שטרן ויטניס - יוצרת רב-תחומית, מורה לאמנות פלסטית ומעצבת גרפית. בוגרת תואר שני במסלול אמן-מורה באורנים. אם לשלושה, בת לאחות שכולה ונכדה לסב שורד שואה ואב שכול.

דניאל וייסרמן - יוצרת בהדפס ובציוו, אסיסטנטית בסדנת התחריט באורנים.

שמס הזוארי זועבי - אמנית ומורה לאמנות בחטיבה העליונה. מדריכה פדגוגית באורנים בחוג לאמנות. סטודנטית במסלול אמן-מורה, תואר שני באורנים. השתתפה בתערוכות משותפות ברחבי הארץ, בהן "צבע טרי" (2023), והציגה בשתי תערוכות יחיד.

נטע זידל - אמנית רב-תחומית, מורה לאמנות. בוגרת בצלאל במסלול המשולב עם תעודת הוראה מהאוניברסיטה העברית בירושלים. סטודנטית לתואר שני במסלול אמן-מורה באורנים.

עולא זרעיני - אמנית וציירת. בוגרת תואר ראשון במכללת הערבית לחינוך ותואר שני במסלול אמן-מורה בתכנית להוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות באורנים. מורה בבית ספר יסודי.

אלה ברכה חודפי - אמנית ומורה שאוהבת לחקור את החומה, את הרגש ואת המחשבה. בוגרת המכון לאמנות באורנים.

שושי חורש - ציירת אוטודידקטית. חברת קיבוץ הזורע.

מג'דה חלבי - נולדה בשנת 1977 במג'דל שמס, רמת הגולן, ושם חיה ויוצרת. למדה ציור ורישום בסטודיו של האמן יואיל טרביה. בעלת תואר ראשון בלימודי חינוך לאמנות מהמכללה האקדמית תל חי (2010) ותואר ראשון עם תעודת הוראה באמנות באורנים (2014). יצירותיה נמצאות באוספים שונים בארץ.

נאהד אבו אלהיג'א חמזה - אמנית ומורה לאמנות בבית הספר היסודי כאוכב. בעלת תואר ראשון B.Ed בחוג לאמנות באורנים ותואר שני בתכנית להוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות באורנים.

לאנה טויל - יוצרת מתחילה. סטודנטית שנה ג' בחוג לאמנות באורנים.

משה ב. יצחקי - משורר ומתרגם. ממיסדי קו נטוי ומעורכי. פרופסור לספרות, לשעבר דקאן הפקולטה ללימודים מתקדמים באורנים. עד כה פרסם תשעה ספרי שירה. תרגם מרומנית לעברית משירתם של אנה בלנדיאנה, דינו פלמנד מרתה פטראו ואחרים וכן קובץ סיפורים ומחזה מאת הסופר ראדו צוקולסקו. מבחר משיריו תורגם וראה אור ברומניה. מתגורר באחוזת ברק בעמק יזרעאל.

שקד כהן - אמנית-מחנכת מהגרעין המייסד של תנועת תרבות. משוררת שמחפשת דרכים שונות להציג את שירתה. יוצרת המיצג "רדיו לב שלי".

קסניה כוגן - בוגרת תואר ראשון בחוג לאמנות באורנים. יוצרת בתחריט, רישום וקרמיקה. מתגוררת במושב אמירים שבמרום הגליל ומחבבת חרקים.

לימור כמוס - אמנית-חוקרת. מורה לאמנות ולאדריכלות. הנדסאית אדריכלות בוגרת הטכניון, למדה תואר ראשון באמנות באוניברסיטת חיפה, וסטודנטית לתואר שני במסלול אמן-מורה באורנים.

מתן בן כנען - צייר ישראלי שמשלב בין סגנון ציור ריאליסטי לתכנים ישראליים עכשוויים. עוסק בעיקר במיתולוגיה ובסיפורי התנ"ך וגם בסצנות מתולדות האמנות. זוכה פרס שיק ופרס ראשון בתחרות גלריית הדיוקנאות הלאומית בלונדון. בעל תואר ראשון בהצטיינות בחוג לאמנות באורנים ותואר שני באמנות מאוניברסיטת חיפה. מציג בארץ ובעולם, ועבודותיו נמצאות באוספים ציבוריים ופרטיים. לימד באורנים ומלמד באוניברסיטת חיפה ובצלאל.

דליה כספי - מורה לאמנות ויוצרת. בוגרת התכנית להוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות לתואר שני באורנים.

דנה לב לבנת - צלמת ומשוטטת.

מאי לויטה - יוצרת בתחילת דרכה. סטודנטית שנה ד' בחוג לאמנות באורנים.

אבירו לילו - גר ויוצר במצפה חרשים שבגליל. עוסק באמנות פלסטית, בכתיבה ובעולם הרוח. בוגר תואר ראשון בחוג לאמנות באורנים ותואר שני בתכנית להוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות לתואר שני באורנים, מסלול אמן-מורה, ומורה לאמנות בתיכון.

רינת בינין מאירי - סטודנטית במסלול הסבת אקדמאים להוראה בחוג לאמנות באורנים.

יובל מסאס - יוצרת, סטודנטית שנה ב' לספרות, כתיבה יצירתית, היסטוריה וחינוך באורנים.

שחר מרקוס - אמן וידאו ופרפורמנס. עבודותיו הראשונות עסקו בחקר הגוף ומגבלותיו תוך כדי שילובם של חומרים מתכלים. לשם כך שימש גופו פלטפורמה לעריכת ניסויים. עבודותיו המאוחרות עוסקות בנושאים שקשורים לפוליטיקה המקומית - באמצעות התייחסות ביקורתית והומוריסטית כאחת אל אתרי מורשת אייקונים.

ג'ומאנה נוג'ידאת - יוצרת בתחילת דרכה, סטודנטית שנה ד' במכון לאמנות באורנים.

אילה ניצב - מורה ומחנכת. בוגרת אורנים.

רוני סומק - משורר ואמן פלסטי. שיריו ראו אור בשני מבחרים מקיפים גן עדן לאורו (ומורה-ביתן 1996) ונקמת הילד המגמגם (ומורה-ביתן 2017). רישומיו הוצגו בתערוכות בארץ ובעולם וראו אור בספרים שונים.

מיטל סערון - אָם, מורה לאמנות ואמנית. סטודנטית לתואר שני בתכנית להוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות באורנים. חיה ועובדת בקיבוץ גלעד.

ליאל עמרן - אמנית מתחילה, סטודנטית שנה ג' בחוג לאמנות באורנים.

מאיה פוקס - אדריכלית, מרצה לאדריכלות ואמנית. בעלת תואר שני במסלול אמן-מורה באורנים. בוחנת, יוצרת וחוקרת מבנים וגוף במדיה רב-תחומית בסטודיו ובמרחב הביתי.

חיימי פניכל - אמן. בוגר בצלאל (תואר ראשון) ואוניברסיטת חיפה (תואר שני). מורה ומרצה.

עינת סיני פסטרנק - אמנית, אוצרת, מורה וחוקרת במתודולוגיה של מחקר מבוסס יצירה את השפעת תרבות איראן על אמנות עכשווית. חיה בשער העמקים.

עביר פרחאת פרג' - מורה-יוצרת בתחילת דרכה. סטודנטית לתואר שני במסלול אמן-מורה, מדריכה פדגוגית באורנים.

פאול פרקש - איש חינוך, מתרגם לעברית שירה וסיפורת מן השפה הרומנית. עם תרגומיו נמנים ספריו של דינו פלמנד, ראדו צוקולסקו ומרתה פטראו. מתגורר בקריית ביאליק.

יחיל צבן - העורך הספרותי של קו נטוי, חוקר לספרות עברית, מתמחה בספרות ההשכלה, בתאוריה ספרותית, בפילוסופיה ובתאוריה של מזון ואכילה. עורך סדרת ספרי העיון גלוסקאות על תרבות המזון הישראלית. ספרו האחרון ספרים הרבה על תעשיית הספרים יצא לאור ב-2020.

לי צבר - אמנית-חוקרת. מורה לאמנות. למדה בבית הספר לתיאטרון חזותי ובמכללת דוד ילין. בוגרת התכנית לתואר שני בהוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות במסלול אמן-מורה באורנים.

מיקי צדיק - אמנית, מורה לאמנות בבית הספר העל-אזורי תפן, ומדריכה פדגוגית בחוג לאמנות באורנים. בוגרת תואר ראשון ושני באורנים.

רונית גליק קורצ'ק - בת בית שאן, שם יצא לאור ספר שיריה חלון של סתיו. בוגרת החוג לספרות עברית באוניברסיטת חיפה ותואר שני בהוראה רב-תחומית במדעי הרוח באורנים, מורה לספרות וכתיבה יוצרת.

עדינה קיי - אמנית. עובדת ויוצרת בסטודיו פרטי. בוגרת אוניברסיטת חיפה באמנות, יצירה ופילוסופיה. בוגרת החוג לאמנות ממכללת אורנים. בעלת תואר שני בטיפול בהבעה ויצירה מאוניברסיטת לסלי, לימודי פסיכותרפיה ממוקדת טראומה באוניברסיטת תל אביב ונט"ל. יוצרת בסדנת התחריט ע"ש אריה רוטמן באורנים ובמרכז גוטסמן לתחריט בקיבוץ כברי.

סובחייה חסן קייס - אמנית. בוגרת התואר הראשון בחוג לאמנות והתואר השני בתכנית להוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות באורנים. מרצה בחוג לאמנות ומורה לאמנות במוסדות חינוך נוספים.

אלה קריגר - חוקרת, מרצה ועורכת קו נטוי - כתב עת לספרות ואמנות. בוגרת תואר ראשון בחוג לאמנות באורנים. למדה בתכנית הבינתחומית לאמנויות באוניברסיטת תל אביב (תואר שני), ובאוניברסיטת יקובס ברמן (תואר שלישי). מלמדת בחוג לאמנות ובתכנית להוראה רב-תחומית של מדעי הרוח והאמנויות.

אתגר קרת - נולד ב-1967 ברמת גן. ספריו פורסמו בחמישים שפות וכן בעיתונים ובמגזינים הידועים בעולם. פרופסור חבר באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תסריטאי, במאי ומחזאי. יצירותיו עובדו לתיאטרון, למוזיקה, לטלוויזיה ולקולנוע, וליותר ממאה סרטים קצרים. נוסף על כך, כתב כמה ספרי ילדים (מקצתם עם אשתו שירה גפן) וכן ספרי קומיקס. בעבודתו המשותפת עם אשתו שירה ביים את הסרט "מדווחות" (2007), וזה זכה בפרס "מצלמת הזהב" ובפרסים אחרים בפסטיבל קאן. ספרו האחרון תקלה בקצה הגלקסיה זכה בפרס ספיר (2018). השנה הוצגה במוזאון היהודי בברלין תערוכה בשם Inside Out שעוסקת באימו.

רויטל רדה - בוגרת תואר ראשון בחוג לאמנות באורנים. סיימה תואר שני בטיפול באמצעות אמנויות באוניברסיטת חיפה. מטפלת באמנות ויוצרת בשביל הנשמה.

חובב רשלבך - אמן רב-תחומי, מרצה בכיר בתחומי הפרשנות וביקורת התרבות, מלמד רישום ומנחה סדנאות אמן בחוג לאמנות באורנים.

ליטל שטיינברג - מחנכת ומורה לספרות. סטודנטית שנה ד' בחוג לספרות וחינוך מיוחד באורנים.

עיינה שני - ציירת ומרצה בחוג ובמכון לאמנות באורנים. בוגרת תואר ראשון ותואר שני בבצלאל, האקדמיה לאמנות ועיצוב בירושלים.

ליטל שרוני - אמנית רב-תחומית. בוגרת התואר הראשון בחוג לאמנות באורנים וסטודנטית לתואר שני במסלול ABR בסמינר הקיבוצים.

שיראל תורג'מן (דהן) - אמנית בתחילת דרכה, סטודנטית שנה ג' לתואר ראשון בחוג לאמנות באורנים ועוזרת הוראה בקו נטוי - כתב עת לספרות ואמנות.

רשימת קישורים

דורון וולף
ניקיון פה, 2009
וידאו, 6 דק' בלופ

מור גלובין
לאכול, עד שאקיא, עד שאעלם, 2023
וידאו, 5:50 דק'

מאי לויטה
רסיסים, 2022-2023
מיצג

